

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та

страхування» за освітньою програмою Податкова та

митна справа за темою:

«Механізм оподаткування оплати праці в Україні»

Виконавець:

студентка 42 групи ФФБС

Сташевська Тетяна Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2024

АНОТАЦІЯ

Сташевська Т.О «Механізм оподаткування оплати праці в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою «Податкова та митна справа»

Одеський національний економічний університет. Одеса, 2024.

Стаття присвячена актуальним питанням реформування державного механізму регулювання оплати праці в Україні. Досліджено наслідки впливу підвищення стандарту мінімальної заробітної плати на формування рівня доходів населення. Визначено, що існуючі методи встановлення державних соціальних стандартів потребують нового підходу виходячи з реальної вартості людських ресурсів на ринку праці. Запропоновано для розрахунку соціального стандарту мінімальної заробітної плати використовувати показники середньої заробітної плати та індексу Кейтца. Сформульовано рекомендації щодо удосконалення механізму державного регулювання оплати праці в напрямках створення ефективних механізмів державних гарантій та зваженої системи оподаткування.

Ключові слова: оплата праці; соціальні стандарти; мінімальна заробітна плата; індекс Кейтца; механізм державного регулювання оплати праці.

ANNOTATION

Stashevska T.O. "Mechanism of taxation of wages in Ukraine".

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "072 Finance, banking and insurance"

under the educational program "Tax and customs affairs"

Odesa National University of Economics. Odesa, 2024.

The article is devoted to the topical issues of reforming the state mechanism for regulation of labor remuneration in Ukraine. The effects of raising the minimum wage standard on the formation of the population's income level have been studied. It was determined that the existing methods of establishing state social standards require a new approach based on the real value of human resources in the labor market. It is proposed to use indicators of the average wage and the Keitz index to calculate the social standard of the minimum wage. Recommendations on improving the mechanism of state regulation of labor remuneration in the direction of creating effective mechanisms of state guarantees and a weighted taxation system have been formulated.

Keywords: salary; social standards; minimum wage; Keitz index; the mechanism of state regulation of wages.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....	7
1.1. Економічна природа оподаткування оплати праці	7
1.2. Становлення та розвиток прибуткового оподаткування громадян	12
1.3. Чинна система оподаткування праці в Україні	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОБОТИ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	24
2.1. Формування бюджетів України податками праці	24
2.2. Оцінювання податкового навантаження на працю в Україні.....	35
2.3. Аналіз результатів оподаткування оплати праці на підприємствах України	44
РОЗДІЛ 3 ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ	49
ОПЛАТИ ПРАЦІ	49
3.1. Особливості оподаткування доходів громадян у вигляді оплати праці в зарубіжних країнах	49
3.2. Напрямки покращення механізму оподаткування праці в Україні.....	55
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ.....	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

Оплата праці та механізми оподаткування в Україні є ключовими аспектами економічної системи країни, від яких залежить не лише економічна стійкість, а й соціальна справедливість, рівень життя населення та загальний розвиток суспільства. Система оподаткування включає в себе ряд податків, які стягуються з різних джерел доходів, включаючи оплату праці. Оплата праці є основним джерелом доходу для більшості громадян України. Її обсяг, структура та механізми розподілу і оподаткування мають прямий вплив на економічну активність, споживчі можливості та соціальну справедливість. У контексті України механізм оподаткування оплати праці відіграє особливу роль, оскільки він впливає на конкурентоспроможність підприємств, залучення інвестицій, а також на рівень забезпеченості населення.

У цьому контексті, розуміння та аналіз механізму оподаткування оплати праці в Україні вимагає комплексного підходу, який враховує як економічні, так і соціальні аспекти. Важливо розглядати не лише рівень податків, а й їхню структуру, прозорість, спрямованість та ефективність використання надходжень.

Актуальність дослідження механізму оподаткування оплати праці в Україні визначається кількома ключовими факторами. По-перше, у зв'язку з постійними змінами в економічному середовищі, особливо в умовах глобалізації та технологічних інновацій, важливо адаптувати систему оподаткування оплати праці до нових викликів і можливостей. Наприклад, швидкий розвиток цифрової економіки може вимагати перегляду податкових

ставок та способів оподаткування в розділах економіки, які раніше були менш розвинутими.

Однією з основних галузей, що регулює економіку України, є система оподаткування. Це важливий інструмент, який впливає на економічні відносини та інтереси держави, регіонів, громадян і підприємств. Податки є необхідним елементом для формування державного бюджету та є невід'ємною частиною фінансової системи, необхідною для нормального функціонування держави. Діяльність податкової системи України взаємозв'язана з економічним, політичним та іншими аспектами.

По-друге, у зв'язку зі змінами в соціально-економічній ситуації в країні, такими як демографічні та ринкові тенденції, необхідно переглядати систему оподаткування оплати праці для забезпечення адекватного рівня соціального захисту та розвитку людського капіталу. По-третє, проблеми фінансової стабільності та боротьби з корупцією вимагають ефективної системи оподаткування, яка забезпечує надходження достатніх коштів до бюджету і забезпечує прозорість та справедливість у розподілі фінансових ресурсів. Нарешті, в контексті постійних змін у світовій економіці та міжнародній фінансовій системі, Україна, як країна, що прагне інтеграції з європейськими та світовими ринками, повинна відповідати міжнародним стандартам оподаткування та забезпечити конкурентоспроможність своєї економіки.

На сьогоднішній день українські підприємства стикаються з різноманітними податковими навантаженнями та податковими ставками, які можуть впливати на їхню конкурентоспроможність, фінансову стабільність та можливості розвитку. Дослідження допоможе виявити недоліки та прогалини в системі оподаткування оплати праці, такі як подвійне оподаткування, недостатня прозорість та складність податкового законодавства. На основі отриманих результатів можна розробити пропозиції щодо удосконалення податкової політики та впровадження нових механізмів оподаткування,

спрямованих на стимулювання економічного розвитку та підтримку підприємництва.

Мета дослідження полягає в розкритті та аналізі системи оподаткування, що стосується оплати праці в Україні з метою розуміння сучасного стану та основних аспектів механізму оподаткування оплати праці в Україні. Виходячи з поставленої мети в даній дипломній роботі, до виконання впливають наступні **завдання**:

- описати теоретичні основи оподаткування оплати праці;
- провести аналіз роботи механізму оподаткування оплати праці в Україні;
- представити оцінювання податкового навантаження на працю в Україні;
- провести аналіз результатів оподаткування оплати праці на підприємствах України;
- розробити вектори удосконалення механізму оподаткування оплати праці.

Предметом дослідження є сам механізм оподаткування оплати праці в Україні, його структура, законодавча база, процеси збору та розподілу податків, а також його вплив на економічну та соціальну сфери країни.

Об'єктом дослідження є економічні та соціальні процеси, що відбуваються в контексті механізму оподаткування оплати праці в Україні, а також сама система оподаткування в цілому.

Дослідження механізму оподаткування оплати праці в Україні може використовувати різноманітні методи, що відображають комплексність теми та сприяють глибокому аналізу. **Методи дослідження:** *Аналіз законодавства:* Даний метод передбачає вивчення і аналіз законодавчої бази, що регулює оподаткування оплати праці в Україні. Дослідження нормативно-правових актів, податкових кодексів, законів, постанов та інших регуляторних документів дозволить з'ясувати особливості та механізми функціонування системи

оподаткування. *Порівняльний аналіз*: Даний метод полягає в порівнянні систем оподаткування оплати праці в Україні з іншими країнами. Це дозволяє визначити переваги та недоліки системи в порівнянні з міжнародними стандартами, а також взяти на увагу найкращі практики для подальших реформ.

Структура роботи: дана дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дипломна робота розміщена на 68 сторінках та налічує в собі 58 посилань на бібліографічні джерела.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

1.1. Економічна природа оподаткування оплати праці

Економічна природа оподаткування оплати праці є однією з найважливіших та найскладніших аспектів фінансової політики кожної країни. Оподаткування оплати праці визначається складним балансом між потребами бюджету у доходах та важливістю забезпечення справедливого та ефективного розподілу багатства в суспільстві. Цей процес відображає глибокі економічні та соціальні взаємозв'язки, які впливають на ефективність економіки, соціальну справедливість та загальний рівень життя населення. Оподаткування оплати праці виступає ключовим інструментом збору фінансових доходів для державного бюджету. Доходи, отримані від оподаткування праці, є важливим джерелом фінансування державних програм та соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та інфраструктурні проекти. При цьому ефективне оподаткування оплати праці може сприяти стабільності бюджету та підтримувати економічну стійкість країни [11, с. 19].

З іншого боку, оподаткування оплати праці має велике значення для соціальної справедливості та рівності. Через систему оподаткування може

реалізовуватися перерозподіл багатства з більш заможних верств населення на менш забезпечених, що сприяє зменшенню соціальних нерівностей та підтримує соціальну когезію в суспільстві. Проте, важливо враховувати, що необережне або неефективне оподаткування оплати праці може мати негативний вплив на економічний зріст, підприємництво та зайнятість. Високі податки можуть знизити мотивацію до праці та інвестування, що призводить до зменшення конкурентоспроможності економіки та загрози економічної стабільності [24, с. 224].

Податки визначаються як обов'язкові платежі, які юридичні та фізичні особи зобов'язані сплачувати для фінансування державних структур та забезпечення виконання ними своїх функцій. Проте не всі обов'язкові платежі, що надходять до державних фондів, вважаються податками. Окрім податків, існують так звані неподаткові платежі. Основними ознаками податків, які відрізняють їх серед неподаткових платежів, є обов'язковість сплати, перехід прав власності при сплаті, безеквівалентність обміну, цільова незакріпленість платежу та регулярність сплати. Це найістотніші відмінності податків від інших видів обов'язкових платежів, таких як відрахування, збори та внески [11, с. 2021].

Однією з ключових характеристик податків є односторонній рух вартості від платників до держави. Податок розглядається як обов'язковий платіж фізичних та юридичних осіб до бюджету. Проте кожен податок, крім своєї фіскальної функції, має також регулятивний вплив і призводить до певних суспільних наслідків. Важливо розглядати податки не лише як економічну категорію, але і як суспільно-соціальну. Вони вимірюються втратою частини особистого добробуту платників, яка переміщується через державний бюджет до всього населення. Еволюція розуміння податків нерозривно пов'язана з теоретичною концепцією державних благ. Державні блага – це ті, що забезпечуються за рахунок коштів державної влади і не виробляються

приватним сектором. Ці блага, які є суспільними, виробляються лише державою, а їхню ціну визначають податки [24, с. 225].

Оплата податків з оплати праці є одним з найважливіших джерел фінансування держави. Ці кошти використовуються для забезпечення функціонування державних програм, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та інфраструктурні проекти. При цьому ефективне оподаткування оплати праці є ключовим для забезпечення стабільності бюджету та здатності держави виконувати свої функції. Проте, оподаткування оплати праці також має важливий соціальний вимір. Через систему оподаткування може здійснюватися перерозподіл багатства в суспільстві, сприяючи зменшенню соціальних нерівностей та підтримці соціальної справедливості. Отже, економічна природа оподаткування оплати праці полягає в його двоїстій ролі як інструменту збору фіскальних доходів для державного бюджету та механізму перерозподілу багатства в суспільстві.

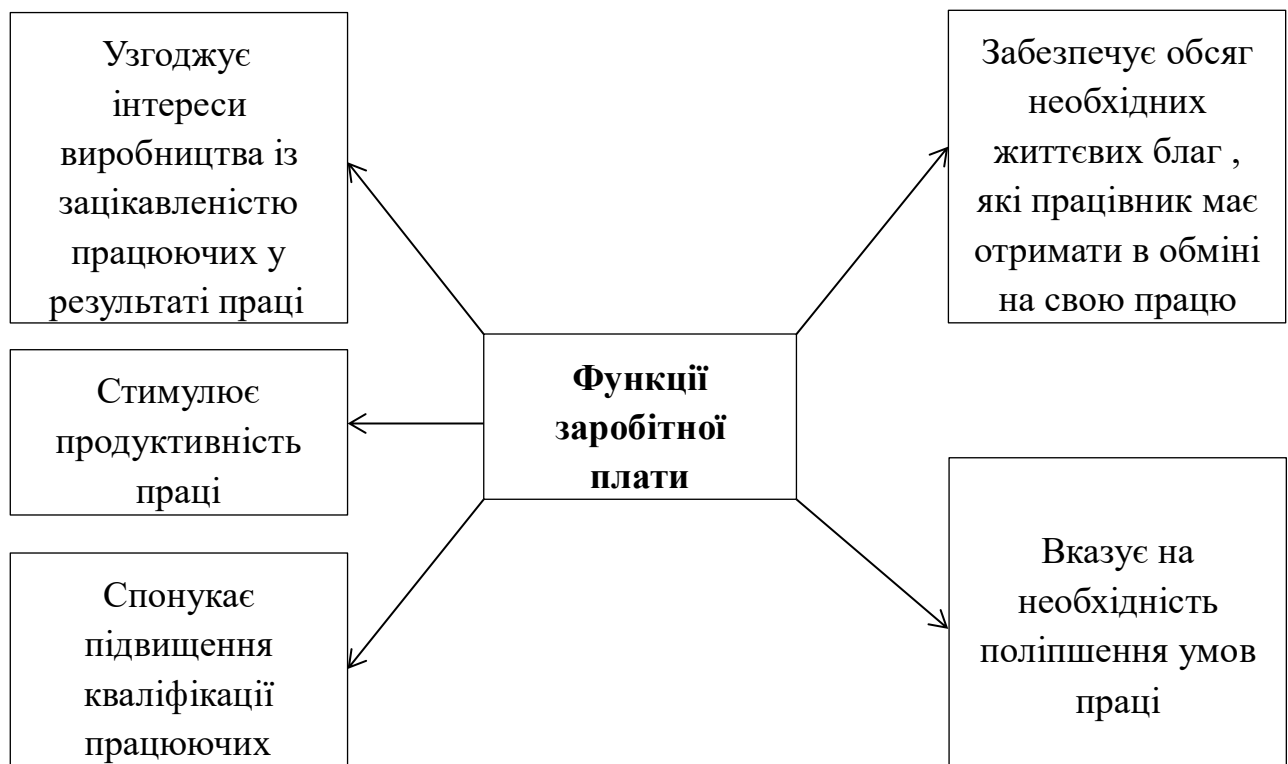

Рисунок 1.1. Функції заробітної плати в ринковій економіці

В основі організації оплати праці лежить структура заробітної плати, яка складається з різних компонентів, пов'язаних між собою. Ці компоненти включають основну заробітну плату, додаткові виплати та інші компенсаційні та заохочувальні винагороди [11, с. 22].

Економічна природа оподаткування оплати праці є однією з ключових складових фіскальної системи кожної країни, яка відображає глибокі економічні та соціальні аспекти. Оподаткування оплати праці визначається балансом між потребами держави у фінансових ресурсах та важливістю забезпечення справедливого та ефективного розподілу багатства в суспільстві. Однією з основних функцій оподаткування оплати праці є збір фіскальних доходів для державного бюджету, які використовуються для фінансування різних галузей економіки та соціальних програм, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та інфраструктурні проекти [24, с. 226]. При цьому оподаткування оплати праці також виконує важливу соціальну функцію, сприяючи перерозподілу багатства в суспільстві та зменшенню соціальних нерівностей.

Однак важливо розуміти, що ефективне оподаткування оплати праці потребує уважного балансу між потребами бюджету та врахуванням впливу на економіку та соціальну сферу. Необережне або неефективне оподаткування може мати негативний вплив на економічний розвиток, підприємництво та зайнятість [11, с. 23]. Отже, економічна природа оподаткування оплати праці відображає комплексний баланс між фіскальними потребами держави, соціальними цілями та економічною стійкістю. Її розуміння та правильне використання є важливими для забезпечення сталого розвитку країни та підтримки соціального добробуту її громадян [24, с. 227].

Коба О.В. [14] досліджував вплив податкової політики на економіку України, зокрема її вплив на рівень оплати праці та зайнятість населення [14, с. 931]. Меліхова Т.О. [28] у своїх дослідженнях вона аналізувала соціальні наслідки оподаткування оплати праці, зокрема його вплив на рівень бідності та

соціальну справедливість [28, с. 150-151]. Коблянська О. І. [15] проводив дослідження щодо ефективності фіскальної політики у зборі податків з оплати праці та її вплив на бюджетні надходження [15, с. 48]. Шаповалова О.П. [46] У своїх наукових роботах вона зосереджувалася на порівняльному аналізі систем оподаткування оплати праці в Україні та в інших країнах, розглядаючи ефективність різних підходів [46, с. 86]. Семенець І.В. [43] вивчав можливості впровадження інноваційних форм оподаткування оплати праці, таких як податок на роботу або податок на роботодавців [43, с. 296].

І. Озеров у своїх дослідженнях зазначає, що економічність природи оподаткування оплати праці полягає в забезпеченні балансу між фіскальними потребами держави та економічними стимулами для збільшення виробництва та ефективності використання ресурсів. Він підкреслює важливість встановлення оптимальних податкових ставок та систем оподаткування для стимулювання економічного зростання та соціального розвитку. Політаєва Л. А. [37] у своїх дослідженнях акцентує на тому, що економічність природи оподаткування оплати праці полягає в здатності податкової системи стимулювати економічну активність та інвестиції, забезпечуючи при цьому необхідні доходи для функціонування державного бюджету [37, с. 43].

Ярошенко Ф. О. [58] у своїх дослідженнях висвітлює, що економічність природи оподаткування оплати праці полягає у здатності податкової системи забезпечити ефективну реалізацію соціально-економічних цілей держави без перешкоджання розвитку бізнесу та збереження соціальної справедливості [58, с. 37-38]. Субботович Ю.Л. [48] у своїх дослідженнях акцентує на тому, що економічність природи оподаткування оплати праці полягає в здатності податкової системи стимулювати економічну активність та інвестиції, забезпечуючи при цьому необхідні доходи для функціонування державного бюджету [48, с.12].

Україна має складну систему оподаткування, яка включає в себе різні види податків, що застосовуються до оплати праці. Основні податки, які

стосуються оплати праці в Україні у відповідності до Податкового кодексу України, включають такі:

1. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО): Це один з основних податків, який стягується з доходів працівників. Ставки ПДФО можуть залежати від рівня доходу та інших факторів і зазвичай встановлюються відповідно до податкових законів країни [24, с. 228].
2. Внески до загальнообов'язкового державного соціального страхування (внески до Фонду соціального страхування): Ці внески стягуються з оплати праці як працівниками, так і роботодавцями. Вони призначені для фінансування соціального захисту, такого як пенсії, медичне обслуговування та інші соціальні виплати [11, с. 24-25].

Економічна природа цих податків полягає у забезпеченні фінансової підтримки для державного бюджету та соціальних програм, а також у регулюванні рівня доходів населення та ринку праці. Водночас, система оподаткування може впливати на економічну активність, інвестиції та конкурентоспроможність бізнесу, тому важливо збалансувати між потребами держави та потребами економіки для забезпечення стабільного розвитку [11, с. 26].

1.2. Становлення та розвиток прибуткового оподаткування громадян

Становлення та розвиток прибуткового оподаткування громадян відображають складну еволюцію фіскальних систем кожної країни. Цей процес відбивається в історичному контексті, де законодавчі та соціальні зміни впливали на формування та розвиток систем оподаткування доходів громадян. Прибуткове оподаткування громадян виступає ключовим механізмом збору фіскальних доходів для державного бюджету [58, с. 43]. З часом воно стало не

лише засобом забезпечення фінансових потреб держави, а й інструментом соціальної політики, спрямованим на забезпечення справедливого розподілу багатства та соціальної підтримки для різних верств населення [51, с. 3].

Розвиток прибуткового оподаткування громадян України значною мірою залежить від різноманітних теоретичних досліджень, що були проведені протягом другої половини XIX – початку XXI століття. Однак важливим аспектом є систематизація цих досліджень, що дозволяє виявити ключові особливості прибуткового податку. Питання прибуткового оподаткування розглядалися в трудах таких вчених, як І. Янжула, М. Алексеєнко, І. Озеров, Г. Болдирєв, Е. Селігман, А. Свірщевський, П. Гензель, І. Кулішер, Д. Боголепов, М. Весельківський, Н. Покровський. До цієї тематики також активно працюють В. Пушкарьов, В. Сутормін, О. Данілов, Л. Литвиненко, В. Федосов та інші дослідники [22, с. 104].

Процес становлення та розвитку прибуткового оподаткування громадян представляє собою складну еволюцію, що відображає зміни у фінансових системах країн та соціально-економічних умовах. Основні етапи розвитку цього процесу можна умовно розділити на декілька ключових періодів. Початок формування прибуткового оподаткування громадян можна віднести до появи системи оподаткування взагалі [20, с. 23]. У давнину, до з'явлення сучасних фінансових систем, податки збиралися в основному у формі податків на землю або податків на торгівлю. Однак ідея оподаткування доходів окремих осіб почала набирати обертів з поширенням промислового виробництва та відчутного зростання доходів певних верств населення.

Наступним етапом є становлення прибуткового оподаткування як основного джерела фінансування державних потреб у XIX - початку XX століть. У цей період багато країн прийняли законодавство, що передбачало обов'язкове сплачування податків з доходів фізичних осіб. Це дозволило державам збільшити свої фінансові ресурси та розвивати соціальні програми [58, с. 44-45].

У другій половині XX століття прибуткове оподаткування громадян стало не тільки засобом збору доходів для держави, але й інструментом соціальної політики. Були введені різноманітні пільги та спеціальні програми для підтримки різних соціальних груп, а також зростала увага до прогресивного оподаткування, коли ставки податку зростали з разом зі збільшенням доходу [51, с. 4-5].

Україна розпочала формування системи прибуткового оподаткування громадян осіб у 1991 році. Ця система відрізнялася від колишньої практики СРСР і включала в себе встановлення умов оподаткування та ставок податку на прибуток для всіх категорій платників. Замість неоподаткованого мінімуму доходу було введено конкретну суму, яка не оподатковується [20, с. 24].

Характерною особливістю розвитку системи оподаткування в цей період була постійна зміна інтервалів та ставок прогресивного оподаткування. Наприклад, у 1991 році ставки складали 13, 30, 40, 45 та 50%, а у 1992 році – 12, 15, 20 та 30%, залежно від розміру доходу. Ставки застосовувалися до доходів, отриманих за місцем основної роботи. Доходи від інших джерел оподатковувалися за іншими ставками, наприклад, доходи від підприємницької діяльності, якщо основне місце роботи було зайняте [22, с. 105].

У 1993 році в системі оподаткування фізичних осіб також відбулися значні зміни. Зокрема, була введена нова шкала ставок, побудована на основі відносних величин. Крім того, відбувся перехід до обчислення податку за річним доходом, а не за місячним, з подальшим перерахунком на кінець року.

Була введена єдина ставка оподаткування у розмірі 20% для доходів, які не були отримані за місцем основної роботи. Це спростило процес сплати податку з цих доходів, але призвело до проблеми переплати або недоплати. Люди з невеликими доходами часто переплачували податок через високу єдину ставку, і після річного перерахунку ці кошти, які їм поверталися, втрачали вартість через гіперінфляцію. Таким чином, виникала ситуація необґрунтованого оподаткування. Натомість особи з високими доходами часто

недоплачували податок протягом року і потім змушені були сплатити значну суму додатково [51, с. 6].

З 1 жовтня 1994 року була введена нова шкала ставок податку на прибуток: 10, 20, 30, 40 та 50%. Однак ця шкала залишалася достатньо жорсткою.

Збільшення отриманих коштів від оподаткування доходів громадян у період 2004-2006 років було спричинене ухваленням законів, які зробили процес виплати заробітної плати більш легальним. Позитивний розвиток також був пов'язаний із зростанням доходів низькооплачуваних верств населення, завдяки державному підвищенню мінімальних соціальних гарантій та заробітної плати. Додатковими факторами, які підтримали позитивну динаміку збору податку з доходів фізичних осіб, були [22, с. 106]:

- збільшення ставки оподаткування з 13% у 2006 році до 15% у 2007 році;
- зростання обсягу національного ВВП [58, с. 46];
- збільшення обсягу фонду оплати праці. Зниження надходжень податку з доходів фізичних осіб у 2009 році порівняно з 2008 роком на 141,049 мільярдів гривень було наслідком кризових явищ, які вразили фінансову систему України та викликали серію негативних подій в економіці країни [20, с. 25].

Завдяки прийняттю Податкового кодексу від 2011 року, поряд зі ставкою податку в розмірі 15%, була встановлена ставка в 17% для доходів, які перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати. З 2015 року цю ставку 17% замінили на 20%. У 2016 році внесли зміни до Податкового кодексу, замінивши ці ставки на пропорційну ставку 18%, яка залишається актуальною й досі. Незважаючи на спроби реформувати прибутковий податок, стягнення загальнообов'язкових соціальних внесків майже не зазнало суттєвих змін до 2015 року, за винятком 1996–1997 років, коли більша частина цього навантаження лягала на плечі роботодавців [58, с. 47-48].

У 2011 році був введений єдиний соціальний внесок, який роботодавці оплачували за ставкою 36,76%, а наймані працівники – 3,6%. З 2015 року була запроваджена єдина ставка єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на рівні 22%, при цьому весь обов'язок з оплати цього платежу покладено на роботодавців [51, с. 7].

До 2004 року при стягненні податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) існував неоподатковуваний мінімум, з якого не сплачувався цей податок. З 2014 року після введення податку на доходи фізичних осіб замість неоподатковуваного мінімуму почали використовувати податкову соціальну пільгу, яка має свої обмеження в застосуванні щодо розміру нарахованої заробітної плати. Таким чином, заробітну плату на рівні мінімальної заробітної плати або прожиткового мінімуму оподатковували на загальних засадах, не враховуючи мінімальний рівень, необхідний громадянинові для відтворення своєї робочої сили [22, с. 107].

З 1 січня 2015 року в Україні почав діяти Закон № 71-VIII "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України (щодо податкової реформи)", який встановив нові ставки податку на доходи фізичних осіб. Згідно з цим законом, якщо дохід за місяць не перевищує 10-кратний розмір мінімальної заробітної плати, то застосовується ставка 15%. Якщо дохід перевищує цей розмір, то до суми перевищення застосовується ставка 20%. Також були змінені ставки оподаткування пасивних доходів, таких як дивіденди, проценти та роялті [20, с. 26].

Нові ставки для пасивних доходів встановлені на рівні 20% для дивідендів, нарахованих за акціями та інвестиційними сертифікатами, та на рівні 5% для дивідендів за акціями та корпоративними правами, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств [20, с. 27-28].

Ці зміни, які відбулися у 2015 році, є ще одним кроком в удосконаленні системи прибуткового оподаткування фізичних осіб в Україні. Нова система має кілька позитивних аспектів, таких як відповідність оподаткування до

платоспроможності платника, введення неоподатковуваного мінімуму та прогресивна шкала оподаткування. Також вона дозволяє оподатковувати всі доходи громадянина та оцінювати безеквівалентність платежу [51, с. 8].

Сучасний етап розвитку прибуткового оподаткування громадян характеризується постійними змінами у законодавстві, адаптацією до нових економічних та соціальних реалій. Держави намагаються балансувати між забезпеченням достатніх доходів для фінансування державних програм і заходів та збереженням соціальної справедливості та економічного стимулювання. Водночас, відбувається зростання уваги до міжнародного співробітництва в питаннях оподаткування, що впливає на формування податкової політики на рівні країн-учасниць [22, с. 108-109].

1.3. Чинна система оподаткування праці в Україні

В Україні система оподаткування праці є однією з ключових складових податкової системи, що визначає спосіб збору податків з доходів працівників та визначає фінансові потоки у державний бюджет. Ця система визначає, які податки сплачуються заробітною платою працівників, яким чином вони обчислюються та перераховуються до бюджету, а також які пільги та особливості застосовуються до оподаткування доходів праці [47, с. 101]. Значущість даної теми полягає у тому, що система оподаткування праці безпосередньо впливає на фінансове становище як окремих громадян, так і економіки країни в цілому. Вона відображає ступінь фіскального тиску на працездатне населення, рівень соціальної справедливості у розподілі податкового навантаження, а також впливає на рівень мотивації до праці та здійснення підприємницької діяльності.

Аналізуючи чинну систему оподаткування праці в Україні, важливо враховувати її елементи, такі як податок на доходи фізичних осіб, обов'язкові

внески до соціальних фондів, а також спеціальні податкові режими та пільги, які застосовуються до окремих категорій працівників чи видів діяльності. У зв'язку з постійними змінами в економічному та соціальному середовищі, система оподаткування праці піддається постійній переоцінці та модернізації з метою вдосконалення фіскальної політики, забезпечення соціальної справедливості та стимулювання економічного зростання.

Фіскальна політика держави, яка використовує податковий механізм, це складні відносини. Цей висновок дає можливість краще зрозуміти, що податок є об'єктивною категорією, а дії держави у цьому плані є суб'єктивними. Головна мета фіскальної політики полягає не лише у встановленні і практичній реалізації різних форм оподаткування, але й у теоретичному обґрунтуванні елементів оподаткування, які впливають на механізм стягнення податку. Розглянемо деякі елементи податку. Суб'єкт податку може бути будь-якою стороною, що бере участь у процесі сплати податків, такими як держава, податкові та фінансові органи, а також самі платники податків. Платник податку - це юридична або фізична особа, яка безпосередньо сплачує податок до бюджету [47, с. 102].

Закон України "Про систему оподаткування" встановлює податок з доходів фізичних осіб як загальнодержавний податок, що справляється на всій території країни. Згідно з Бюджетним кодексом України, частково цей податок також призначений для бюджетів місцевого самоврядування. Наприклад:

- У містах Києві та Севастополі 100% податку з доходів фізичних осіб спрямовується до місцевих бюджетів;
- У містах республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення - 75%;
- У сільських, селищних, міських бюджетах районного значення - 25%.

Згідно з Податковим кодексом України, заробітна плата для цілей розділу IV ПКУ [35] охоплює основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, що нараховуються або надаються працівникам у

зв'язку з трудовими відносинами відповідно до закону. До фонду додаткової заробітної плати відносяться доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій, згідно з Інструкцією зі статистики заробітної плати. Заробітна плата, згідно п.п. «є» .п. 14.1.54 п. 14.1 ст. 14 ПКУ, відноситься до доходів з джерелом їх походження з України і є об'єктом оподаткування відповідно до п.п. 163.1.2 п. 163.1 ст. 163 ПКУ [35].

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати охоплюють одноразові винагороди та премії, компенсаційні та інші грошові та матеріальні виплати, які не передбачені чинним законодавством або здійснюються понад встановлені норми. Згідно з Податковим кодексом України [35], заробітна плата вважається доходом з джерелом у Україні та підлягає оподаткуванню відповідно до встановлених ставок [35]. Податковий агент, який нараховує оподатковуваний дохід на користь платника, зобов'язаний утримувати податок з такого доходу та перераховувати його до бюджету.

Система оподаткування праці громадян в Україні базується на ряді категорій, що включають доходи, одержані фізичними особами з різних джерел. До загального оподаткованого доходу платника податку входять:

1. Заробітна плата за умовами трудового договору чи контракту.
2. Винагороди та інші виплати згідно з цивільно-правовими угодами.
3. Доходи від продажу майнових та немайнових прав, включаючи інтелектуальну власність.
4. Доходи від операцій з майном, які обчислюються відповідно до законодавства.
5. Дохід від лізингу, оренди чи суборенди майна.
6. Оподатковуваний дохід, який не був врахований в попередніх податкових періодах.
7. Заборгованість за угодами, яка перевищує певний поріг.
8. Пасивні доходи включають виграші та призи.

9. Інвестиційний прибуток від угод з цінними паперами та іншими інвестиціями.
10. Дохід від успадкування або дарування майна.
11. Витрати, не повернуті за відрядження або під звіт.
12. Суми або майно, отримані як хабар, викрадені або знайдені.
13. Неустійка, компенсація шкоди та інші платежі, за винятком деяких випадків.
14. Страхові виплати та пенсійні внески.
15. Додаткові блага у вигляді майна або послуг.
16. Дохід від продажу брухту дорогоцінних металів, за виключенням окремих випадків [35].

Ця широка палітра доходів враховується при розрахунку податків та включається до загальних оподатковуваних доходів громадян.

Якщо нарахування фонду оплати праці проводиться за попередній період, такі як уточнення кількості відпрацьованого часу або виявлення помилок, вони відображаються у фонді оплати праці за відповідний місяць. Таким чином, доплати, надбавки та премії, нараховані працівнику у зв'язку з трудовими відносинами, включаються до заробітної плати та підлягають оподаткуванню у тому місяці, коли їх було нараховано [47, с. 105].

У системі оподаткування доходів фізичних осіб в Україні застосовуються різні ставки податку, залежно від джерела доходу. Основні ставки податку та їх характеристики наведено нижче:

1. Ставка 18%
 - Застосовується до різних видів доходів, таких як заробітна плата, компенсаційні виплати, перевищення суми пенсії тощо.
 - Охоплює також пасивний дохід.
2. Ставка 9%

- Застосовується до доходів у вигляді дивідендів, нарахованих нерезидентами та іншими юридичними особами, які не є платниками податку на прибуток.

3. Ставка 5%

- Застосовується до доходів у вигляді дивідендів, нарахованих резидентами - платниками податку на прибуток підприємств, за винятком деяких випадків.

4. Ставка 0%

- Застосовується до вартості успадкованої власності членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення.

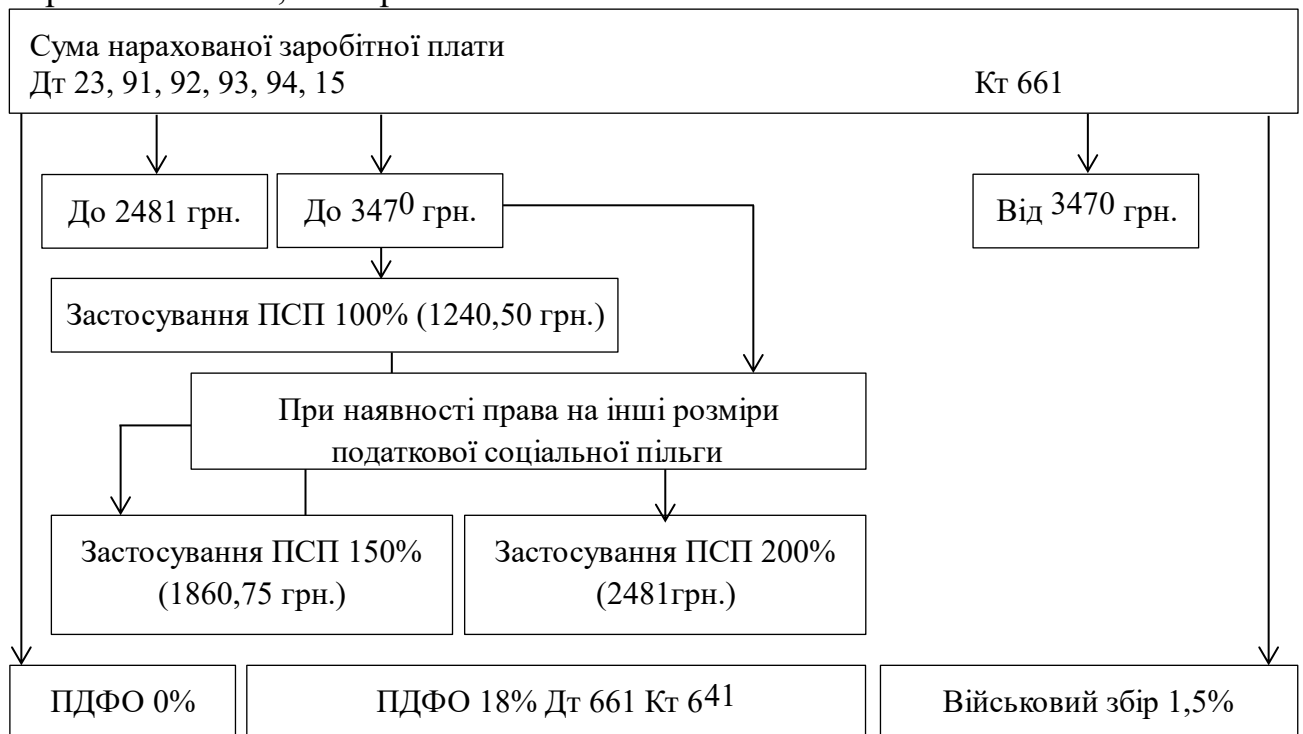
Ці ставки встановлюються відповідно до законодавства та регулюють оподаткування різних видів доходів громадян. Детальнішу інформацію щодо ставок податку на доходи фізичних осіб можна знайти за посиланням на відповідне законодавство.

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 р. № 909-VIII, в якому йдеться і про ПДФО, а саме з 01.01.2016р. замість диференційованих ставок податку у 15% і 20% має застосовуватися єдина ставка 18% від бази оподаткування. Фактично підняли на 3 % оподаткування низьких зарплат та знизили на 2 % оподаткування високих [47, с. 106].

У сучасних умовах податок на доходи фізичних осіб в Україні втрачає свою первісну функцію регулятора соціально-економічних процесів і перетворюється на інструмент фіскальної політики. Це означає, що його основна мета полягає в забезпеченні зростання податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів, особливо в умовах економічної нестабільності. Наприклад, у 2016 році внески від податку на доходи фізичних осіб становили 5,8% від ВВП, що було найвищим показником поряд з податком

на додану вартість. Останнім часом спостерігаються часті зміни в податковому законодавстві, особливо щодо оподаткування доходів громадян.

Рисунок 1.1. Порядок оподаткування доходів фізичних осіб у частині заробітної плати, 2024 р.

Порядок розрахунку заробітної плати до видачі :	
Дт 661	Кт 301,311

На час війни та для післявоєнного стану розбудови країни потрібна нова податкова модель і Президент України підписав Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX (законопроект 7137-Д) для підтримки українського бізнесу в умовах війни.

Особливості цього закону включають у себе кілька важливих змін у визначенні оподатковуваних доходів. Наприклад, благодійна допомога, надана в учасникам бойових дій та особам, які проживають на території бойових зон, не підлягає оподаткуванню ПДФО. Також, будь-яка нецільова благодійна допомога особам, що постраждали від збройної агресії РФ, не оподатковується ПДФО. Крім того, у випадку виплати благодійної допомоги на лікування та медичне обслуговування, включаючи обстеження та діагностику, ПДФО та військовий збір не застосовуються. Це означає, що роботодавці та працівники

мають належні механізми для укладання угод під час воєнного стану, з урахуванням інтересів та можливостей обох сторін.

ПДФО має свої переваги порівняно з іншими податками, оскільки за допомогою прогресивних ставок та податкових пільг можна знизити податкове навантаження для малозабезпечених верств населення та збільшити його для людей із високими доходами. Проте з фіскальної точки зору, це може бути нестабільним джерелом надходжень до бюджету, оскільки циклічні коливання в економіці значно впливають на базу оподаткування ПДФО. У підсумку, ПДФО виступає як один із ключових правових та фіскальних інструментів, що дозволяє державі забезпечувати собі необхідні ресурси для фінансування різних соціальних програм. Однак проблеми в системі територіальних фінансів, особливо відсутність фінансових ресурсів у місцевих бюджетах, вказують на потребу подальших досліджень з метою удосконалення механізму оподаткування доходів фізичних осіб як важливого джерела доходів [38, с. 67].

Таким чином, в Україні існує різнопланова система оподаткування праці громадян, яка передбачає застосування різних ставок податку залежно від джерела отримання доходу. Основні ставки включають 18%, 9%, 5% та 0%, які застосовуються до різних видів доходів, таких як заробітна плата, дивіденди, успадкована власність тощо. Цей аспект податкової системи визначається законодавством та регулюється відповідно до потреб державного бюджету та принципів соціальної справедливості. Важливою складовою цієї системи є врахування різних видів доходу та встановлення відповідних ставок оподаткування для забезпечення економічного зростання та соціального захисту громадян.

Регулярне оновлення та адаптація податкової системи до змін у економічному середовищі та потребах суспільства є важливим аспектом для забезпечення стабільності та розвитку держави. Такий підхід сприяє стимулюванню економічної активності та ефективному використанню ресурсів для досягнення загальних соціально-економічних цілей країни.

Система оподаткування праці в Україні визначається складним механізмом правових норм і підпорядковується Податковому кодексу України [35] та іншим законодавчим актам.

На сьогоднішній день вона складається з різних видів податків та обов'язкових платежів, які стягуються з доходів працівників та їхніх роботодавців. Під час реформування системи оподаткування праці уряд України ставить перед собою кілька основних завдань. По-перше, забезпечення стабільності фінансових потоків до бюджету держави, що є важливим фактором для фінансування соціальних та інфраструктурних програм. По-друге, забезпечення справедливості та рівності в розподілі фіскального навантаження серед громадян та підприємств. По-третє, стимулювання економічного зростання та розвитку бізнесу шляхом створення сприятливих умов для підприємницької діяльності [38, с. 68-69].

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОБОТИ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

2.1. Формування бюджетів України податками праці

Формування бюджетів є одним із ключових завдань будь-якої держави, адже від цього процесу залежить фінансова стабільність та можливість реалізації різноманітних програм та проєктів, спрямованих на розвиток суспільства. Україна не є винятком, і формування бюджетів країни є складним та багатограним процесом, в основі якого лежить оподаткування, зокрема оподаткування праці. Оподаткування праці є одним з найважливіших джерел формування доходів бюджету України. Це ефективний інструмент, який

дозволяє забезпечувати стабільний потік фінансових ресурсів для державних потреб. Проте, цей процес має свої особливості та виклики, з якими країна постійно змушена зіткнутися [53, с. 3].

Таблиця 2.1. Структура доходів зведеного бюджету України за період 2019-2023 рр.

Рік	Доходи (млн. грн.)	Видатки (млн. грн.)	Кредитування (млн. грн.)	Сальдо (млн. грн.)	Дефіцит бюджету (% ВВП)
2019	1289779,8	1370113,0	3983,2	-84316,4	-2.12%
2020	1376661,6	1595289,7	5316,2	-223944,3	-5.34%
2021	1662242,7	1844377,7	4773,2	-186908,3	-3.42%
2022	2196273,3	3043499,1	-2397,9	-844827,9	-16.27%
2023	3104306,6	4440940,2	-8932,9	-1327700,7	-20.31%

Загальний обсяг доходів зростає з року в рік, починаючи з 2019 року. У той же час, видатки також збільшуються протягом цього періоду. Зауважимо, що різниця між доходами та видатками (сальдо) виявляється негативною в кожному з років, що вказує на існування дефіциту у бюджеті. Дефіцит бюджету поступово зростає з 2019 по 2023 роки. Це означає, що уряд витрачає більше коштів, ніж отримує доходів, що може призвести до проблем фінансової стійкості. Показник дефіциту бюджету, виражений у відсотках від валового внутрішнього продукту (ВВП), також погіршується протягом цього періоду. Це може вказувати на збільшення фінансового тиску на економіку країни. У 2019, 2020 та 2021 роках кредитування мало позитивне значення, що може вказувати на те, що уряд залучав позики для покриття дефіциту. Проте в 2022 і 2023 роках кредитування від'ємне, що може вказувати на погашення попередніх боргів або реструктуризацію боргових зобов'язань.

Таблиця 2.2. Структура доходів державного бюджету України за 2019-2023 рр.

Код бюджетної класифікації	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	998278,9	1076016,7	1296852,9	1787395,6	642107,1
Податкові надходження	799776,0	851115,6	1107090,9	949764,4	405793,4
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	217040,4	225976,3	285307,0	265477,1	164360,6

Податок на доходи фізичних осіб	109954,0	117281,3	137555,2	148427,3	67628,9
Податок на прибуток підприємств	107086,3	108695,0	147751,7	117049,9	96731,8
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	46746,9	52475,7	80749,4	85365,0	10632,1
Внутрішні податки на товари та послуги	502048,1	538896,2	698940,4	569353,8	217274,1
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	69897,1	80449,3	82858,4	60699,1	16712,8
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	53460,8	57846,9	79592,8	41653,8	22558,4
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	88929,8	126486,6	155774,8	213948,0	68995,0
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	289760,4	274113,5	380714,4	253053,0	109007,9
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	30086,0	30460,5	38177,2	26246,0	12328,7
Інші податки та збори	29855,4	30203,2	36854,9	3322,4	1197,8
Неподаткові надходження	230,6	257,3	1322,3	346327,7	193548,7
Доходи від власності та підприємницької діяльності	-0,3	0,7	0,5	87172,4	35689,7
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	3855,0	3306,2	3916,5	8166,1	3660,6
Інші неподаткові надходження	186684,2	212946,9	175358,0	16147,0	22565,5
Власні надходження бюджетних установ	114414,8	119155,9	56021,9	234842,3	131632,8
Доходи від операцій з капіталом	10377,8	9772,0	12975,5	611,0	33,7
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	15762,6	15038,2	17994,9	481090,7	37523,3
Цільові фонди	46129,0	68980,8	88365,7	136,2	106,0
Офіційні трансферти	183,0	79,4	328,7	9465,6	5102,0

У період з 2019 по 2023 рік, загальні доходи державного бюджету зростали на 542,8 млрд. Грн. або на 54%. Це свідчить про стабільне збільшення фінансових ресурсів, доступних уряду для фінансування різних програм і проєктів. Податкові надходження також зросли, але їх зростання не було рівномірним. Наприклад, з 2019 по 2020 рік, податкові надходження збільшилися на 51,3 млрд грн, або на 6,4%. Проте з 2020 по 2021 рік, відбулося

ще значніше зростання - на 255,9 млрд грн, або на 30,1%. Однак, в 2023 році, відбулася деяка зворотна динаміка, зменшення на 544,1 млрд грн, або на 36%. Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості становили значну частину податкових надходжень протягом всього періоду. Зокрема, у 2019 році вони склали 21,7% від загальних податкових надходжень, а в 2023 році - 40,5%. Це свідчить про значний внесок цих податків у фінансування бюджету.

Неподаткові надходження також відіграли важливу роль у формуванні доходів бюджету. За період з 2019 по 2023 рік, вони зросли на 192,9 млрд грн або на 82,9%. Це вказує на збільшення внеску інших джерел доходів, окрім податків, у фінансування бюджету. Важливою характеристикою є рівномірний розподіл джерел доходів. Усі категорії доходів мали свій внесок у формуванні загального обсягу доходів бюджету, що свідчить про стабільність та різноманітність фінансових ресурсів.

Суть формування податкових надходжень бюджету виявляється через їх внутрішній зміст та всі властивості, які вони мають, а також у відносинах, що виникають у процесі складання та виконання дохідної частини бюджету держави. Основне призначення податкових надходжень полягає у забезпеченні держави необхідними фінансовими ресурсами для здійснення відповідних функцій. Податкові надходження формуються шляхом мобілізації до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів, які разом утворюють систему оподаткування. Податки використовуються державою як інструменти для формування бюджетних доходів. Обсяги податкових надходжень бюджету залежать від розвитку економіки країни, кількості суб'єктів підприємницької діяльності та їх активності, які згідно з національним податковим законодавством зобов'язані вносити відповідні внески до бюджету.

Суми цих внесків визначаються на основі результатів господарської діяльності таких суб'єктів підприємницької діяльності згідно з положеннями податкового законодавства. Важливим є розкриття економічної сутності

формування податкових надходжень бюджету, що полягає у визначенні всіх властивостей податкових надходжень та відносин, які виникають у процесі їх формування [53, с. 4]. Структура та динаміка податку з доходів фізичних осіб по досліджуваних областях характеризується даними табл. 2.2.

Таблиця 2.2. Динаміка податку з доходів оплати праці до місцевих бюджетів Центральної України, млн. грн.

Рік	Область						Разом	
	Київська		Черкаська		Чернігівська			
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Всього доходів								
2019	2173,0	100,0	633,0	100,0	937,5	100,0	4013,5	100,0
2020	2636,0	100,0	993,0	100,0	1230,5	100,0	4859,5	100,0
2021	3951,1	100,0	1469,5	100,0	1821,3	100,0	7241,9	100,0
2022	5010,3	100,0	1949,5	100,0	2340,7	100,0	9300,5	100,0
2023	5834	100,0	2841,3	100,0	2897,1	100,0	9898,8	100,0
в т.ч., з доходів найманих працівників								
2019	2183,4	87,4	761,9	86,8	989,1	79,3	4012,6	73,5
2020	2579,2	97,8	970,9	97,8	1185,5	96,3	4735,6	97,5
2021	3871,6	98,0	1442,9	98,2	1767,3	97,0	7081,8	97,8
2022	4963,0	99,1	1927,0	98,8	2296,0	99,1	9186,0	98,8
2023	5018,9	99,9	2831,7	99,1	2567,4	97,8	10 821,8	98,8
доходів фізичних осіб з оплати праці								
2019	5,9	0,3	5,1	0,4	8,1	0,6	21,1	0,4
2020	7,9	0,3	5,4	0,5	8,6	0,7	21,9	0,5
2021	11,2	0,3	6,9	0,5	10,8	0,7	28,9	0,4
2022	16,1	0,3	4,4	0,2	14,6	0,6	35,1	0,4
2023	18,1	0,4	6,1	0,3	15,6	0,7	38,1	0,5
фіксованого податку на доходи фізичних осіб від заняття підприємницькою діяльністю								
2019	24,3	1,2	13,8	1,2	23,7	2,1	68,3	1,2
2020	28,3	1,1	15,1	1,5	28,3	2,3	71,7	1,5
2021	29,7	0,8	16,3	1,1	28,0	1,5	74,0	1,0
2022	29,5	0,6	17,9	0,9	28,1	1,2	75,5	0,8
2023	31,5	0,7	18,8	1,3	29,9	1,4	79,8	1,3
у вигляді виграшів								
2019	1,6	0,1	0,1	0,0	0,3	0,0	2,1	0,1
2020	1,9	0,1	0,1	0,0	0,5	0,0	2,5	0,1
2021	3,4	0,1	0,1	0,0	1,0	0,0	4,5	0,1
2022	1,7	0,0	0,2	0,0	2,0	0,1	3,9	0,0
2023	2,1	0,2	0,3	0,0	2,1	0,2	4,4	0,2

Таблиця 2.1 представляє динаміку податку з доходів оплати праці до місцевих бюджетів Центральної України у мільйонах гривень. У таблиці наведені дані за роки 2019-2023 а також розподіл доходів за областями, включаючи Київську, Черкаську та Чернігівську області. Усього доходів виділено окремі категорії, такі як доходи від найманої праці, доходи фізичних осіб суб'єктів підприємницької діяльності, фіксований податок на доходи фізичних осіб від заняття підприємницькою діяльністю, дивіденди та роялті, а також виграші.

Загальний обсяг доходів від оплати праці до місцевих бюджетів в Україні зростав протягом розглянутого періоду з 2173,0 млн грн у 2019 році до 9898,8 млн грн у 2023 році. Це свідчить про стабільне зростання податкових надходжень з цього джерела. Структура доходів з оплати праці від найманих працівників, фізичних осіб та підприємців показує різноманітні тенденції. Наприклад, відсоткове співвідношення доходів від найманих працівників зросло протягом років, що свідчить про зростання зайнятості та доходів населення. Розглядаючи різні категорії доходів (від найманих працівників, фізичних осіб та підприємців), можна визначити, які саме групи населення або підприємства найбільше сприяють доходам місцевих бюджетів. Крім того, важливо розглянути виграші та втрати від зміни ставок податку та політики щодо оподаткування, що може впливати на зміну доходів місцевих бюджетів [53, с. 5-6].

Розглянемо динаміку податку з доходів фізичних осіб у розрізі територіальних місцевих бюджетів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Динаміка податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів Центральної України, млн. грн. за період 2019-2023 рр.

Рік	Область			Разом
	Київська	Черкаська	Чернігівська	
Обласні бюджети				
2019	467,1	198,4	221,1	1001,6
2020	675,8	257,7	321,5	1255,0
2021	1024,3	384,9	490,9	1900,1

2022	1312,8	511,3	630,5	2454,6
2023	1467,5	598,1	711,7	2758,1
Бюджети міст обласного значення				
2019	1787,1	489,6	689,7	2011,8
2020	1817,8	569,8	743,2	3130,8
2021	2768,6	861,0	1113,0	4742,6
2022	3531,0	1147,2	1452,6	6130,8
2023	3989,6	1298,5	1617,8	6898,9
Районні бюджети				
2019	89,5	91,7	101,4	298,3
2020	109,8	112,6	146,6	369,0
2021	159,3	161,7	239,4	560,4
2022	209,9	209,6	290,8	710,3
2023	287,6	278,1	387,3	795,3
Бюджети міст районного значення				
2019	31,4	18,4	11,3	68,6
2020	46,9	28,5	16,9	92,3
2021	67,0	42,8	25,9	135,7
2022	91,4	57,6	34,6	183,6
2023	99,1	71,3	42,5	193,5
Селищні бюджети				
2019	21,6	31,5	26,4	87,5
2020	30,0	42,4	32,0	104,4
2021	43,9	60,8	47,1	151,8
2022	58,7	84,0	62,7	205,4
2023	71,8	98,1	74,6	287,1
Сільські бюджети				
2019	17,1	11,4	17,8	58,7
2020	24,6	19,8	25,7	70,1
2021	35,6	28,4	48,5	112,5
2022	47,5	35,3	50,9	133,7
2023	56,7	45,5	59,6	148,7
Всього				
2019	2192,1	789,6	898,5	4837,1
2020	2703,8	1030,9	1285,9	5020,6
2021	4098,6	1539,7	1964,9	7603,2
2022	5251,3	2045,1	2522,1	9818,5
2023	5898,4	2436,1	2898,4	10938,1

Таблиця 2.2 надає інформацію про динаміку податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів Центральної України у мільйонах гривень. Дані поділені за роками та областями, включаючи Київську, Черкаську та Чернігівську області. У таблиці подано інформацію про доходи до обласних, міських обласного значення, районних, міських районного значення, селищних та сільських бюджетів за 2019-2023 рр.

Перш за все, слід відзначити загальний ріст податкових надходжень до місцевих бюджетів у цьому регіоні протягом розглянутого періоду. Загалом, можна побачити, що з 2019 по 2023 рік сума податків зростала, що свідчить про позитивні тенденції у громадських фінансах регіону. Податкові надходження найбільше зростали в містах обласного значення. Наприклад, за період з 2019 по 2023 рік, сума податку з цих міст зросла з 2011.8 млн. грн. до 6898.9 млн. грн. Це свідчить про значний економічний розвиток та зростання доходів мешканців цих міст.

Обласні бюджети також показують значний ріст. Сума податку збільшилася з 1001.6 млн. грн. в 2019 році до 2758.1 млн. грн. в 2023 році. Це також вказує на позитивний економічний розвиток регіону. Найменший приріст можна помітити у сільських та селищних бюджетах. Хоча суми зростали, темпи цього зростання виявлялися меншими порівняно з іншими категоріями бюджетів. Такий аналіз допомагає розуміти динаміку податкових надходжень у регіоні та інформує про рівень економічного розвитку та фінансової стабільності місцевих установ [53, с. 7].

Формування бюджетів України податками з оплати праці є ключовим елементом фінансової системи країни. Податки з доходів праці забезпечують значну частину доходів бюджету, необхідних для здійснення різноманітних соціальних, економічних та інфраструктурних програм. У цьому контексті важливо враховувати ефективність та справедливість оподаткування праці. Оптимальна система оподаткування повинна забезпечувати стабільність

доходів бюджету, сприяти розвитку економіки та підтримувати соціальну справедливість.

Зростання податкових надходжень з оплати праці свідчить про позитивний розвиток економіки та підвищення рівня зайнятості в країні. Однак необхідно постійно аналізувати та вдосконалювати податкову політику, зокрема шляхом зменшення адміністративних бар'єрів для платників податків, підвищення прозорості оподаткування та боротьби з тіньовою економікою. Крім того, важливо розвивати механізми соціального захисту та підтримки тих груп населення, які потребують цього найбільше. Податкова система повинна бути спрямована на стимулювання економічного зростання, а також забезпечувати справедливий розподіл доходів в суспільстві. Отже, формування бюджетів України податками з оплати праці є складним і багатогранним процесом, який потребує постійного вдосконалення та адаптації до змін у соціально-економічному середовищі [53, с. 8].

Таблиця 2.3. Структура ПДФО за видами доходу в Україні у 2019–2023 рр.

Показники, %	2019	2020	2021	2022	2023
Квитанції з (ПДФО), у т. ч:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ПДФО сплачується податковими агентами з доходу платника податку у вигляді заробітної плати	77,3	78,1	78,7	79,1	79,9
ПДФО на грошові виплати, грошові винагороди та інші виплати, отримані військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу	5,4	5,8	5,0	5,1	5,2
ПДФО, що сплачується податковими агентами з доходів платника податку, крім заробітної плати 9	6,2	6,1	6,0	6,1	6,4
ПДФО сплачується фізичними особами за результатами річної декларації	2,1	2,3	2,4	2,1	2,7
Податок на доходи фізичних осіб з доходів у вигляді відсотків	1,0	0,5	1,8	2,3	3,9

ПДФО з інших доходів	0,78	1,1	-	-	-
Військовий збір	8,6	8,7	8,1	8,2	8,1

Загальний аналіз таблиці показує, що в цей період структура ПДФО мала певні коливання, але в цілому лишалася стабільною. Зокрема, найбільша частка ПДФО, сплачувана податковими агентами з доходу платника податку у вигляді заробітної плати, зростала поступово з 70,2% у 2019 році до 79,9% у 2023 році. Це свідчить про стабільний розвиток ринку праці та збільшення заробітних плат. Значна частка ПДФО, що сплачується фізичними особами за результатами річної декларації, також зростала з 2,1% у 2019 році до 2,7% у 2023 році. Це може бути пов'язане зі збільшенням кількості осіб, які віддають перевагу індивідуальному підходу до оподаткування та користуються різноманітними податковими пільгами.

З іншого боку, військовий збір мав стабільну динаміку з 8,6% у 2019 році до 8,1% у 2023 році. Це свідчить про постійну потребу в обороні країни та фінансуванні військових потреб. Найбільш значимі зміни спостерігалися у розділах «Податок на доходи фізичних осіб з доходів у вигляді відсотків» та «ПДФО на грошові виплати, грошові винагороди та інші виплати, отримані військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу». Наприклад, ПДФО з відсотків знизився з 5,4% у 2016 році до 0,5% у 2020 році, а потім знову зросла до 1,8% у 2021 році. Це може бути пов'язане зі змінами у законодавстві або умовах ринку, які вплинули на доходи від відсотків. Загалом, аналіз структури ПДФО за видами доходу показує різноманітні тенденції та зміни протягом років. Ці дані можуть бути корисними для розробки податкової політики та планування фінансових ресурсів у майбутньому.

Аналіз структури ПДФО за видами доходу в Україні у період з 2015 по 2023 роки показав деякі стабільні тенденції, такі як зростання частки ПДФО, сплачуваної з доходів у вигляді заробітної плати, та стабільний рівень військового збору. Однак існують і фактори, що призвели до змін у структурі

оподаткування, такі як коливання частки ПДФО з доходів у вигляді відсотків. Ці дані слід враховувати при розробці податкової стратегії та плануванні бюджету на майбутні роки.

Таблиця 2..4. Показники ВВП та податку на доходи фізичних осіб в Україні у 2015-2023 рр.

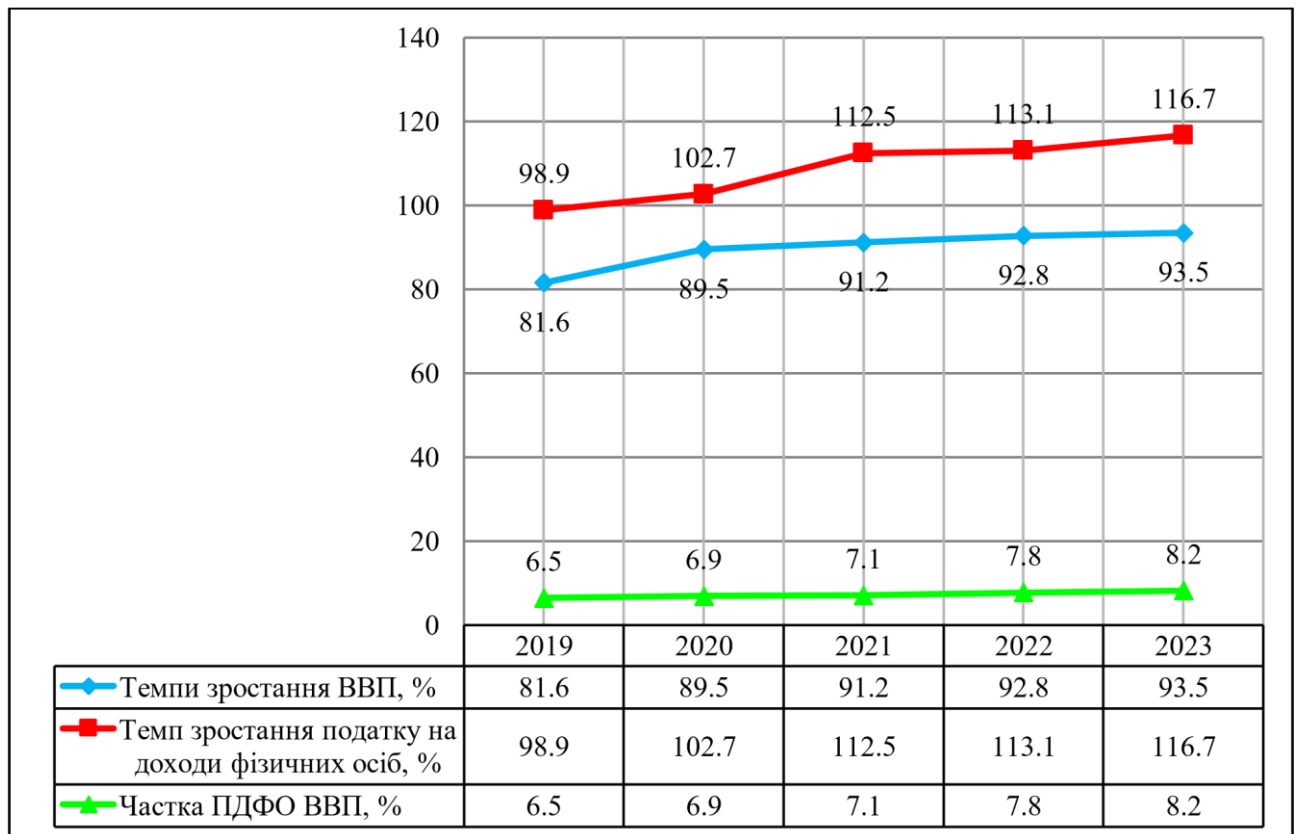
Показники, %	2019	2020	2021	2022	2023
Темпи зростання ВВП, %	81,6	89,5	91,2	92,8	93,5
Темп зростання податку на доходи фізичних осіб, %	98,9	102,7	112,5	113,1	116,7
Частка ПДФО ВВП, %	6.5	6.9	7,1	7,8	8,2

Аналізуючи дані таблиці про показники ВВП та податку на доходи фізичних осіб в Україні з 2019 по 2023 роки, можна виявити кілька цікавих тенденцій та висвітлити динаміку розвитку економіки та оподаткування.

Загалом, спостерігається позитивна динаміка зростання ВВП протягом досліджуваного періоду. Темпи зростання збільшувалися з 81,6% у 2019 році до 93,5% у 2023 році. Це свідчить про те, що економіка України показує стійкий ріст протягом цього періоду, що може бути спричинено різноманітними факторами, включаючи політичні, економічні та соціальні зміни.

Темпи зростання податку на доходи фізичних осіб також показують позитивну динаміку протягом розглянутого періоду. Зростання темпів було стабільним і майже постійним з року в рік, з 98,9% у 2019 році до 116,7% у 2023 році. Це свідчить про те, що прибуткова база населення зростала, що призвело до збільшення податкових надходжень до бюджету з податку на доходи фізичних осіб. Частка ПДФО у ВВП також збільшувалася з часом, відображаючи зростання важливості цього податку у економіці країни. Вона зросла з 6.5% у 2019 році до 8,2% у 2023 році. Це може свідчити про посилення фінансової ролі податку на доходи фізичних осіб у бюджетних надходженнях та його вплив на економічний розвиток країни.

Рисунок 2.1. Показники ВВП та податку на доходи фізичних осіб в Україні у 2015-2023 рр.

Аналіз показників ВВП та податку на доходи фізичних осіб в Україні з 2019 по 2023 роки свідчить про стійкий ріст економіки та збільшення податкових надходжень від ПДФО. Зростання частки ПДФО у ВВП також свідчить про зростаючу роль цього податку у фінансуванні державного бюджету.

2.2. Оцінювання податкового навантаження на працю в Україні

Податкове навантаження на працю в Україні є однією з ключових тем, що привертає увагу як науковців, так і практиків у галузі економіки та фінансів. Це питання має велике значення для економічного розвитку країни, соціального забезпечення громадян та підтримки підприємництва. Податкове навантаження на працю визначається різними складовими, такими як податки на доходи фізичних осіб, обов'язкові страхові внески, податки на зарплату, та інші обов'язкові платежі, які сплачуються працівниками та їхніми роботодавцями. Воно може включати як прямі, так і непрямі податки та збори [42, с. 87].

Співвідношення МЗП до прожиткового мінімуму показує, що заробітна плата збільшувалась відносно прожиткового мінімуму. Наприклад, в 2019 році співвідношення становило 225.20%, а в 2023 році - 258.79%. Це може свідчити про те, що МЗП зросла швидше, ніж прожитковий мінімум, що може вплинути на поліпшення життєвих умов працівників з низькими доходами. Відхилення МЗП від прожиткового мінімуму також збільшувалося протягом аналізованого періоду. Наприклад, у 2019 році відхилення складало 2320 грн, а в 2023 році вже 4111 грн. Це може вказувати на зростання рівня життя та соціального захисту працівників. Отже, аналіз показує стабільне зростання мінімальної заробітної плати в Україні протягом 2019-2023 років, що вказує на певний рівень соціального захисту та покращення умов оплати працівників.

На основі даних Міністерства фінансів України про середню заробітну плату в Україні за період 2019-2023 років можна провести наступний обширний аналіз: Загальна тенденція показує стійке зростання середньомісячної заробітної плати протягом цього періоду. За чотири роки вона зросла з 10783 грн в 2019 році до 14577 грн в 2023 році. Порівнявши рівень зарплати в 2022 році з 2019 роком, можна визначити швидкість зростання. У цьому випадку заробітна плата зросла на 3794 грн протягом чотирьох років. Розрахувавши процентне зростання за період з 2019 по 2023 рік, можна отримати відсоткове співвідношення. Наприклад, середня зарплата зросла на приблизно 35.16% за цей період. Порівнявши зростання середньої заробітної плати зі змінами в прожитковому мінімумі та рівнем інфляції, можна оцінити, наскільки цілеспрямовано зростає рівень доходів населення та чи вдається він компенсувати інфляційний тиск.

2019 рік: 1 USD = 25,00 грн. Середня зарплата в Україні: 10783 грн.

Еквівалент зарплати в гривнях до долара: $10783 / 25,00 = 431,32$ USD

2020 рік: 1 USD = 28,60 грн. Середня зарплата в Україні: 11579 грн.

Еквівалент зарплати в гривнях до долара: $11579 / 28,60 = 404,84$ USD

2021 рік: 1 USD = 27,40 грн. Середня зарплата в Україні: 13612 грн.

Еквівалент зарплати в гривнях до долара: $13612 / 27,40 = 496,36$ USD

2022 рік: 1 USD = 36,57 грн. Середня зарплата в Україні: 14001грн.

Еквівалент зарплати в гривнях до долара: $14001 / 36,57 = 398,22$ USD

2023 рік: 1 USD = 37,98 грн. Середня зарплата в Україні: 14577 грн.

Еквівалент зарплати в гривнях до долара: $14577 / 37,98 = 383,87$ USD

Як видно з розрахунків, еквівалент зарплати в гривнях до долара зазнавав коливань протягом періоду з 2019 по 2023 рік. Відповідно, зміни середньомісячної зарплати в Україні впливали на купівельну потужність громадян у відношенні до долара. Хоча еквівалент зарплати до долара коливався, курс долара до гривні показав деяку стабільність протягом років.

Такі коливання свідчать про важливість валютного регулювання для стабільності економіки. Зміна еквіваленту зарплати в гривнях до долара відображає вплив економічних та фінансових факторів на купівельну потужність населення. Коливання цих показників можуть впливати на споживчу активність та соціально-економічну ситуацію в країні. Аналіз еквіваленту зарплати до долара допомагає зрозуміти динаміку платіжної спроможності громадян в умовах зміни валютного курсу та економічних умов. Він є важливою складовою аналізу соціально-економічної ситуації в країні.

Оцінка податкового навантаження на працю в Україні має на меті аналізувати обсяги податків та зборів, які покладаються на працездатний населення, порівнювати їх з аналогічними показниками інших країн, а також оцінювати їх вплив на економічний розвиток, соціальну справедливість та конкурентоспроможність національної економіки. У зв'язку з реформами в податковій системі, які проводяться в Україні, а також змінами у соціально-економічному середовищі, важливо проводити регулярне оцінювання податкового навантаження на працю, щоб забезпечити ефективність податкової політики, збалансований розвиток економіки та соціальний захист населення.

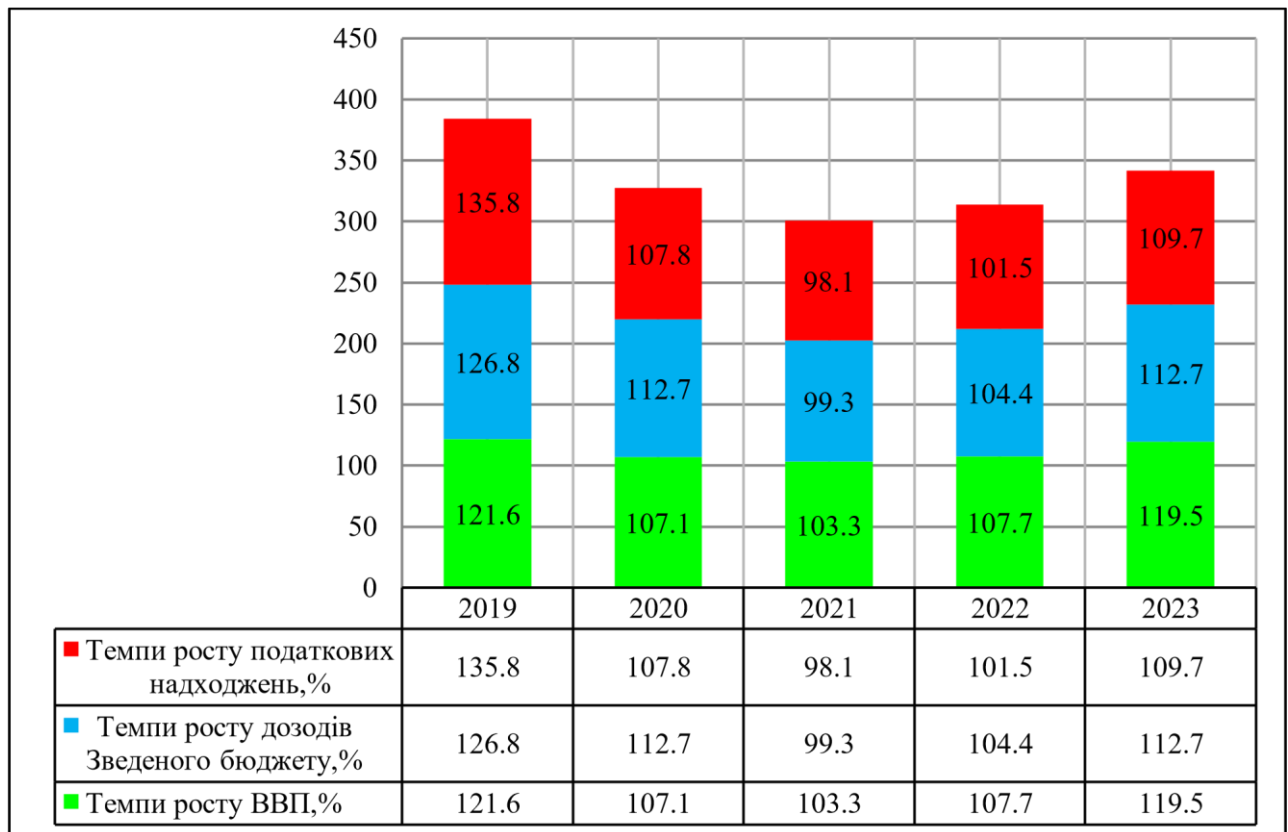
Відсутність цілеспрямованих та передбачуваних рішень у сфері оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності та ефективної податкової

політики має негативний вплив на економічний розвиток України. Це спричиняє збільшення рівня тіньового сектору, поширення корупції та зменшення рівня довіри населення до влади. Несповна ефективність механізмів адміністрування податків, навіть при введенні нововведень, призводить до зростання податкового тиску на суб'єктів господарювання, громадян та суспільство загалом.

Високий рівень податкового тиску призводить до зниження економічної активності, сприяє відтоку капіталу за кордон, а також уповільнює темпи зростання валового внутрішнього продукту. З іншого боку, низький рівень податкового навантаження призводить до нестачі коштів у бюджетах різних рівнів та ускладнює фінансування програм економічного і соціального розвитку.

Визначення рівня податкового тиску є складною задачею. Це питання породжує широку дискусію серед економістів і призводить до великої різноманітності підходів до його обчислення. Деякі дослідження використовують податкові ставки, частку податків у валовому внутрішньому продукті, рівень оподаткування на кожного працюючого або на душу населення, а також частку податків у виторгу від реалізації продукції [42, с. 88].

Рисунок 2.2. Динаміка ВВП, доходів Зведеного бюджету та податкових надходжень у 2019-2023 рр.

Перед визначенням показників податкового навантаження, важливо провести оцінку впливу загального обсягу податкових надходжень на основні макроекономічні показники розвитку, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП), доходи зведеного бюджету та податкові надходження. Наприклад, за період з 2019 по 2021 роки спостерігалось значне зростання ВВП, доходів зведеного бюджету та податкових надходжень, що можна вважати позитивними результатами. Однак, ефективність цих показників потрібно оцінювати в контексті різних періодів економічного розвитку суспільства. Наприклад, у 2022 році спостерігалось спадання ВВП, податкових надходжень та доходів зведеного бюджету. У 2023 році, хоча спостерігається незначне зростання цих показників, воно не є дуже великим.

На макроекономічному рівні податкове навантаження відображає ефективність податкової політики, тобто оцінює, наскільки великий вплив мають податкові платежі на джерела їхньої сплати. У міжнародній практиці цей показник розраховується як відношення фактичних податкових надходжень до

зведеного бюджету держави до обсягу валового внутрішнього продукту. Дані дослідження представлено в таблиці 2.5 [42, с. 89].

Таблиця 2.5. Показники податкового навантаження в Україні за період 2019-2023 рр.

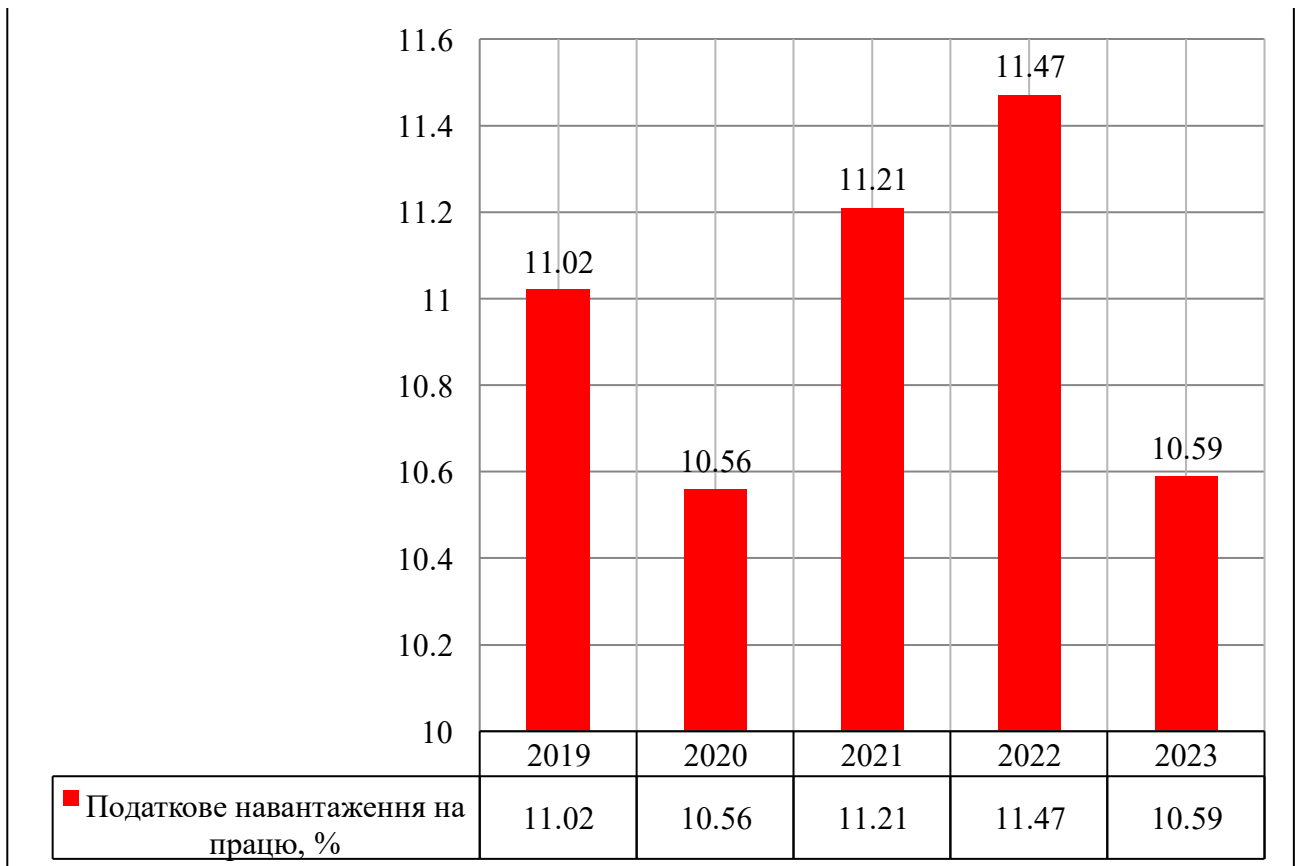
Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Рівень бюджетного податкового навантаження, %	22,76	25,42	25,59	24,33	23,46
Податок на додану вартість, млрд. грн.	126,988	172,873	184,786	181,717	189,241
Податок на доходи фізичних осіб, млрд. грн.	51,029	60,225	68,092	72,151	75,203
Податок на прибуток підприємств, млрд. грн.	40,359	55,097	55,793	54,994	40,201
Податкове навантаження з ПДВ, %	11,73	13,13	13,11	12,49	12,07
Податкове навантаження з ПДФО, %	4,71	4,57	4,83	4,96	4,80
Податкове навантаження з ППП, %	3,72	4,18	3,96	3,78	2,57
Власні надходження пенсійного фонду, млрд. грн.	119,343	139,056	157,980	166,864	165,923
Податкове навантаження на працю, %	11,02	10,56	11,21	11,47	10,59
Рівень загального податкового навантаження, %	33,78	35,98	36,80	35,80	34,05

Загальний рівень бюджетного податкового навантаження відображає сукупний вплив податкових платежів на бюджетні доходи відносно валового внутрішнього продукту (ВВП). За розглянутий період, цей показник коливався від 22,76% у 2019 році до 25,59% у 2021 році, а потім зменшився до 23,46% у 2023 році. Це може свідчити про зміни в податковій політиці та економічному середовищі країни. Податок на додану вартість (ПДВ) є одним з ключових джерел податкових надходжень. Його обсяг зростав протягом періоду від 2019 до 2023 року, з 126,988 млрд. грн. до 189,241 млрд. грн., що вказує на збільшення обсягу споживчих операцій у країні.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та податок на прибуток підприємств (ППП) також показують зростання протягом розглянутого періоду, що може свідчити про зростання доходів населення та підприємств. Значення податкового навантаження на працю залишалося стабільним протягом більшості років, проте відбулося невелике зменшення у 2023 році. Це може

бути пов'язано з реформами у сфері оподаткування праці. Загальний рівень податкового навантаження в Україні також показує тенденцію до збільшення протягом розглянутого періоду, проте відбулося невелике зменшення у 2023 році [53, с. 11].

Рисунок 2.3. Податкове навантаження на працю, % в Україні за період 2019-2023 рр.

Динаміка розподілу податкових пільг є важливим аспектом податкової системи будь-якої країни, оскільки вона відображає стратегічні зміни та розвиток податкової політики впродовж років. Підвищення або зниження кількості податкових пільг відображає динаміку податкової системи та може вказувати на зміни в економічній політиці країни, спрямовані на стимулювання певних секторів економіки, підтримку підприємств або соціальний захист населення. Цей аналіз дозволяє отримати уявлення про пріоритетні напрямки податкової політики та її вплив на різні сфери діяльності. Дані дослідження представлено в таблиці 2.6. [42, с. 90-91].

Таблиця 2.6. Динаміка розподілу кількості податкових пільг у розрізі податків і зборів згідно з Довідниками пільг протягом 2019-2023 рр.

	2019	2020	2021	2022	2023
№ Довідника пільг	52	56	60	64	69
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу (податок із власників транспортних засобів)	3	3	1	1	1
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	1	0	0	0	0
Збір за спеціальне водокористування	1	0	0	0	0
Плата за користування надрами	1	1	0	0	0
Збір за геологорозвідувальні роботи	0	0	0	0	0
Податок на прибуток підприємств	69	72	96	89	95
Плата за землю	42	44	50	51	51
ПДВ	140	151	106	125	128
Місцеві податки і збори	7	7	2	2	2
Акцизний податок із вітчизняних товарів	12	14	21	22	29
Акцизний податок з імпортованих товарів	13	13	16	18	17
Державне мито	24	24	8	8	10
Збір за забруднення навколишнього середовища	1	0	0	0	0
Всього	314	329	300	316	344

У період з 2019 по 2023 рік загальна кількість податкових пільг зросла з 314 до 344. Це може свідчити про постійні зміни у податковій системі країни та надання нових пільг або скасування старих. Податок на прибуток підприємств займає найбільшу частку серед усіх видів податків, які мають пільги, з 69 пільг у 2019 році до 95 у 2023 році. Це може вказувати на значну кількість пільг, які спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності та інвестицій.

Щодо ПДВ, спостерігається зменшення кількості пільг у 2021 році в порівнянні з попередніми роками, але пізніше вона знову зростає у 2022 та 2023 роках. Це може бути пов'язано зі змінами в податковій політиці щодо ПДВ та його ставок. Акцизний податок із вітчизняних товарів та акцизний податок з імпортованих товарів також мають велику кількість пільг, яка зростає протягом років. Це може бути зумовлено різними заходами державного регулювання у сфері оподаткування товарів. У цілому, аналіз таблиці дозволяє зрозуміти динаміку та розподіленість податкових пільг у різних сферах оподаткування протягом років, що є важливим для оцінки податкової системи та її впливу на економіку країни [42, с. 92].

Для підвищення ефективності пільгового оподаткування та запобігання зростанню втрат бюджету, пов'язаних з наданням податкових преференцій у майбутньому, запропоновано ряд заходів:

1. Уточнення національних економічних пріоритетів: Сфери та галузі, в яких застосування податкових пільг матиме максимальний економічний або соціальний ефект, мають бути визначені.
2. Перегляд переліку та кількості пільг: Неефективні пільги, які спричиняють значні втрати бюджету, повинні бути скасовані.
3. Створення системи моніторингу втрат бюджету: Механізм контролю за витратами від надання податкових пільг та їх порівняння зі зростанням ВВП повинен бути впроваджений.
4. Підвищення ефективності пільг: Система повинна бути налаштована на досягнення фіскальної та соціально-економічної ефективності.
5. Відповідальність за використання пільг: Керівники підприємств і установ мають нести відповідальність за цільове використання податкових пільг.
6. Впорядкування надання пільг в інноваційній сфері: Механізм надання пільг має бути вдосконалений, враховуючи потенціал для інновацій та регіональні особливості.
7. Запровадження механізму спеціальних індивідуальних рахунків: Для забезпечення цільового використання коштів на інноваційну діяльність.
8. Зосередження пільг на виробничій сфері: Пільги мають бути спрямовані саме на виробничі сектори, обмежуючи їх у фінансовій та торговельній сферах [53, с. 12-13].

Ці заходи спрямовані на створення ефективної системи контролю за отриманням та використанням податкових пільг, а також на підвищення ефективності податкової політики в цілому. Урахування цих аспектів допоможе

зберегти баланс між потребами держави та населення та сприятиме економічному зростанню.

Оцінювання податкового навантаження на працю в Україні відкриває перед нами складний пейзаж фіскальної політики та її впливу на економіку та суспільство. Податкове навантаження на працю має прямий вплив на конкурентоспроможність бізнесу, рівень зайнятості, доходи населення та загальний економічний розвиток. За аналізом динаміки податкового навантаження на працю протягом років можна побачити, як змінювалася ситуація і її вплив на економіку країни. Наприклад, зростання податкового навантаження може призвести до зниження економічної активності та збільшення тіньового сектору, тоді як його зменшення може сприяти економічному зростанню та стимулюванню підприємництва [42, с. 93].

Податкова політика є одним з ключових інструментів управління економікою, і важливо забезпечити баланс між необхідністю збирання податків для фінансування державних програм і послуг та заохоченням економічної активності та розвитку. Це вимагає ретельного аналізу ефективності податкових заходів, їхньої відповідності економічним потребам та соціальним цілям суспільства. Отже, висновок полягає в тому, що оцінка податкового навантаження на працю є важливою складовою аналізу економічної ситуації країни. Інформація про податкове навантаження допомагає ухвалювати обґрунтовані рішення щодо податкової політики, спрямовані на стимулювання економічного зростання, підтримку підприємництва та соціальний розвиток.

2.3. Аналіз результатів оподаткування оплати праці на підприємствах України

Аналіз результатів оподаткування оплати праці на підприємствах України надає важливий інсайт у фіскальну динаміку та її вплив на бізнес-середовище

та економічний розвиток країни в цілому. Оподаткування оплати праці визначається різними факторами, такими як податки на доходи фізичних осіб та підприємств, обов'язкові внески до соціальних фондів та інші податки і збори, що становлять значну частину витрат для підприємств та співвідношення між цими видами оподаткування може впливати на їхню фінансову стійкість та конкурентоспроможність. У рамках аналізу результатів оподаткування оплати праці, дослідники зазвичай досліджують такі аспекти, як динаміка податкових платежів, їх структура за різними видами податків та зборів, а також їх вплив на фінансові показники підприємств, зайнятість та соціально-економічний розвиток країни.

Підсумовуючи аналіз результатів оподаткування оплати праці, ми можемо зробити висновки щодо ефективності податкової системи, її впливу на бізнес-середовище та сприяння соціальному розвитку. Розуміння цих аспектів дозволить уряду та бізнесу приймати обґрунтовані рішення щодо податкової політики та реформ, спрямованих на стимулювання економічного зростання та забезпечення стабільності соціально-економічного розвитку країни [53, с. 14].

Таблиця 2.7. Податкове відхилення заробітної плати штатних працівників від середнього рівня за організаційно-правовими формами господарювання та видами економічної діяльності у 2023 р., %

	У тому числі за формами господарювання						
	підприємства з обмеженою відповідальністю	підприємства з повною відповідальністю	акціонерні товариства	об'єкти державної власності	інші підприємства (крім державних)	приватні підприємства	організації державної власності
Всього	27,4	-14,1	45,8	-7,4	22,2	-42,8	-11,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	25,1	11,5	8,6	0,6	13,2	-11,1	-

Промисловість	7,3	-22,4	11,8	-25,2	26,1	-52,8	
Будівництво	19,2	24,6	6,5	-9,3	65,0	-31,0	15,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	246,5	-18,4	35,3	-1,2	6,2	-40,4	-
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	61,5	-16,0	13,9	-20,5	-22,2	-53,4	-
Тимчасове розміщення й організація харчування	76,4	-23,5	48,1	-12,9	31,8	-37,3	16,2
Інформація та телекомунікації	24,1	-38,5	117,8	8,6	-30,8	-54,5	-66,6
Фінансова та страхова діяльність	-2,3	12,3	13,4	-30,4	-24,3		157,4
Операції з нерухомим майном	54,7	-5,4	43,1	-3,9	50,3	-31,3	-
Професійна, наукова та технічна діяльність	-11,1	-27,6	66,5	34,2	-0,9	-65,5	-51,1
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	22,7	4,9	64,4	1,2	-4,1	-32,6	18,0
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	-9,0	-0,7	-	-65,4	27,6	-	-0,5
Освіта	66,7	6,0	-31,1	12,9	2,4	-41,3	-4,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5,4	17,3	17,2	18,1	13,0	-29,3	6,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	60,9	-16,6	119,5	175,2	8,0	-58,1	-28,9
Надання інших видів послуг	347,7	-21,6	-47,2	-33,0	-27,6	-58,2	-

Аналізуючи таблицю 2.7 з показниками податкового відхилення заробітної плати штатних працівників від середнього рівня за організаційноправовими формами господарювання та видами економічної діяльності у 2023 році, можна виявити різноманітні тенденції та взаємозв'язки, що ілюструють складність податкової системи та її вплив на окремі сектори економіки.

Зокрема, варто звернути увагу на різницю між позитивними та негативними відхиленнями в різних галузях економіки та організаційних формах господарювання. Наприклад, сектори, такі як сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, мають переважно позитивні показники, що може вказувати на сприятливі умови для працівників у цих сферах [53, с. 14].

У той час, як сектори, такі як фінансова та страхова діяльність, мають змішані результати з великим розмахом відхилень, що може свідчити про різні стратегії оподаткування та велику варіативність у цих галузях. Крім того, деякі організаційно-правові форми, такі як приватні підприємства, мають значні відхилення у від'ємному напрямку, що може викликати загрозу для стабільності та конкурентоспроможності цих підприємств [8].

Враховуючи такі тенденції, необхідно провести докладний аналіз факторів, що впливають на податкове відхилення заробітної плати, та розробити ефективні стратегії оподаткування, які б сприяли розвитку економіки та забезпечували рівний доступ до соціальних та економічних можливостей для всіх суб'єктів господарювання.

Аналіз результатів показав, що оподаткування оплати праці на підприємствах України має складний та багатогранний характер. Податкові ставки та механізми оподаткування відрізняються залежно від галузі економіки, організаційної форми підприємства та категорії працівників. Загальний аналіз показав, що велика частина підприємств зіткнулася з різними податковими та фінансовими труднощами, пов'язаними з оподаткуванням оплати праці. Деякі підприємства виявили високі витрати на оплату праці через високі податкові ставки, що обмежує їхню конкурентоспроможність на ринку. У той же час, існують підприємства, які використовують різні стратегії оподаткування для зменшення податкових витрат та збільшення прибутку.

Аналіз результатів оподаткування оплати праці на підприємствах України розкриває складність цього процесу та його вплив на економіку країни.

Важливо враховувати, що оподаткування оплати праці є одним із ключових факторів, які впливають на конкурентоспроможність підприємств, сприяють соціальній справедливості та формують загальний розвиток економіки. За результатами аналізу виявлено, що існують різні проблеми та виклики, пов'язані з оподаткуванням оплати праці на підприємствах України. Деякі підприємства стикаються зі значними податковими витратами, що обмежують їхню конкурентоспроможність та можливості для інвестиційного розвитку. Водночас, існують ті, які використовують різноманітні стратегії оподаткування для зменшення фінансового тиску та забезпечення стабільності бізнесу [8].

Одним із ключових висновків є необхідність подальшого удосконалення податкової системи з метою забезпечення економічної стабільності та збалансованого розвитку. Це може включати перегляд податкових ставок, спрощення податкових процедур та стимулювання інвестиційної активності. Крім того, важливо враховувати специфіку кожного сектору економіки та визначати оптимальні стратегії оподаткування з урахуванням їхніх потреб та можливостей. У цілому, вирішення проблем, пов'язаних з оподаткуванням оплати праці на підприємствах України, потребує комплексного підходу та спільних зусиль уряду, бізнесу та громадськості. Тільки шляхом спільної праці можна досягти стабільності та ефективності податкової системи, що сприятиме подальшому розвитку економіки та соціальному прогресу країни [8].

РОЗДІЛ 3 ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ

ОПЛАТИ ПРАЦІ

3.1. Особливості оподаткування доходів громадян у вигляді оплати праці в зарубіжних країнах

В сучасному світі глобалізація праці та міжнародні переїзди набувають все більшої популярності серед фахівців різних галузей. Цей тренд ставить перед собою низку складних питань, серед яких оподаткування доходів громадян у вигляді оплати праці в зарубіжних країнах є однією з ключових проблем. Індивіди, які працюють або мають доходи з інших країн, зіштовхуються з різноманітними правовими, податковими та фінансовими вимогами, що вимагають компетентного розуміння. Оподаткування доходів, зароблених за кордоном, є складною темою, що вимагає уважного аналізу та зрозуміння особливостей податкового законодавства різних країн. У цьому контексті вивчення та аналіз оподаткування доходів громадян у зарубіжних країнах стає надзвичайно актуальним завданням, спрямованим на забезпечення фінансової стабільності та ефективного управління фінансовими ресурсами для фахівців, які працюють або мають доходи за кордоном [57, с. 193].

В Сполучених Штатах Америки (США) система оподаткування доходів громадян у вигляді оплати праці має свої власні особливості та характеристики. Основними складовими цієї системи є федеральні, штатні та місцеві податки. Федеральний податок на доходи (Federal Income Tax) в США є одним з основних джерел надходження до бюджету країни. Він залежить від рівня доходів громадян та визначається за прогресивною шкалою, що означає, що ставка оподаткування зростає разом зі збільшенням доходу. Крім того, федеральний податок може бути зменшений за допомогою різних відрахувань

та кредитів, таких як податкові кредити за дітьми, витратами на освіту чи догляд за здоров'ям [36].

Окремо варто зазначити систему штатних податків на доходи, яка відрізняється в залежності від штату проживання. Більшість штатів також мають власну систему оподаткування доходів, яка може мати власні ставки та правила. Деякі штати не мають штатного податку на доходи взагалі (наприклад, Техас та Флорида), тоді як інші мають високі ставки оподаткування (наприклад, Каліфорнія та Нью-Йорк). Крім того, деякі місцеві уряди також можуть збирати власні податки, які додаються до федеральних та штатних оподаткувань. Навіть з цим загальним описом, важко охопити всі нюанси системи оподаткування в США, оскільки вона є складною та постійно змінюється відповідно до законодавчих та податкових реформ. Однак розуміння основних принципів цієї системи допоможе громадянам ефективно відстежувати свої податкові зобов'язання та максимізувати їх фінансові можливості [36].

У США існує прогресивна система оподаткування, що означає, що ставка податку залежить від рівня доходу. Це стимулює більш високооплачувану працю та сприяє соціальній рівності, оскільки з вищих доходів стягується більша частка податку. У системі оподаткування передбачено неоподатковуваний мінімум, що зменшує податкове навантаження для людей з низьким доходом. Наприклад, для одиноких це становить \$12 950, для подружніх пар – \$25 900. Податкові ставки залежать від річного доходу та сімейного статусу. Вони починаються з 10% і зростають до 37% для осіб з високими доходами. Величина податкової ставки залежно від річного доходу в доларах США для неодружених людей:

- 10% – до 10 275;
- 12% – від 10 276 до 41 775;
- 22% – від 41 776 до 89 075;
- 24% – від 89 076 до 170 050;
- 32% – від 170 051 до 215 950;
- 35% – від 215 951 до 539 900;

- 37% – понад 539 900.

Податкова декларація подається, якщо загальний річний дохід перевищив:

- \$13 850 – для одиноких людей молодше 65 років;
- \$15 700 – для одиноких людей віком від 65 років;
- \$27 700 – для подружжя до 65 років, яке подає спільну декларацію;
- \$30 700 – для подружжя віком від 65 років, яке подає спільну декларацію;
- \$5 – для одружених людей, які подають окремі декларації;
- \$27 700 – для вдівців та вдів до 65 років;
- \$29 200 – для вдівців та вдів старше 65 років.

В Канаді система оподаткування доходів громадян у вигляді оплати праці також має свої особливості та характеристики, які варто враховувати. Основними складовими системи оподаткування в Канаді є федеральні та провінційні податки на доходи. Федеральний податок на доходи встановлюється урядом Канади і залежить від рівня доходу, проте він також має прогресивну шкалу, де ставки зростають разом із збільшенням доходу. Крім того, існують різні відрахування та кредити, які можуть зменшити суму оподаткування, такі як податкові кредити за дітьми, витратами на освіту чи медичні витрати [57, с. 194].

Провінційні податки на доходи встановлюються кожною провінцією окремо і можуть відрізнятися від провінції до провінції. Деякі провінції мають власну систему оподаткування, а інші користуються системою федерального оподаткування. Як і в США, деякі провінції встановлюють більш високі ставки оподаткування, ніж інші. Крім того, в Канаді існує система соціального страхування, яка фінансується через збори з доходів, що йдуть на покриття різних соціальних програм, таких як пенсії, медичне страхування та безробіття. Уряд Канади також пропонує різні програми та стимули для зменшення податкового тягара, такі як програми сприяння освіті, власному будівництву житла та інвестицій в екологічно чисті технології. Враховуючи ці фактори,

важливо мати глибоке розуміння системи оподаткування в Канаді для ефективного планування особистих фінансів та максимізації використання доступних податкових переваг.

Система оподаткування доходів громадян у Німеччині відома своєю складністю та деталізацією. Основні складові цієї системи включають федеральний податок на доходи, штатні податки та соціальні внески. Федеральний податок на доходи встановлюється федеральним урядом та залежить від рівня доходу громадян. Він також має прогресивну шкалу, де ставки збільшуються разом із зростанням доходу. Крім того, існують різні відрахування та знижки, які можуть зменшити обсяг оподаткування, такі як відрахування за дітьми, витрати на охорону здоров'я та освіту. Штатні податки в Німеччині можуть відрізнятися в залежності від штату проживання. Кожен штат має власну систему оподаткування, яка може включати в себе додаткові ставки та правила [36].

Одним з особливих аспектів системи оподаткування Німеччини є система соціальних внесків. Ці внески фінансують різні соціальні програми, такі як пенсії, медичне страхування та безробіття. Соціальні внески сплачуються як роботодавцем, так і працівником, і часто становлять значну частину від загальних податкових обов'язків. Крім цього, Німеччина також має різноманітні програми та стимули для зменшення податкового тягара, такі як податкові кредити за догляд за дітьми, витрати на освіту та житло. Загальний досвід оподаткування в Німеччині вимагає глибокого розуміння складних правил та вимог, що регулюють оподаткування доходів громадян. Однак знання цих правил допомагає ефективно планувати фінанси та мінімізувати податкові зобов'язання [57, с. 195].

Система оподаткування доходів громадян у Франції відома своєю складністю та ретельним регулюванням. Основні компоненти цієї системи включають федеральні податки на доходи, податки на різні види прибутку та соціальні внески. Федеральний податок на доходи встановлюється

національним урядом Франції та залежить від рівня доходу громадян. Він також має прогресивну шкалу, де ставки зростають зі збільшенням доходу.

Франція також має систему додаткових податків на різні види доходів, таких як податок на прибуток від капіталовкладень, нерухомості та спадщини. Соціальні внески в Франції є значною складовою системи оподаткування. Ці внески фінансують різні соціальні програми, такі як пенсії, медичне страхування та безробіття. Їх розмір зазвичай обчислюється відносно до заробітної плати працівника та відраховується як роботодавцем, так і працівником.

Уряд Франції також надає різноманітні знижки та пільги для зменшення податкового тягара, такі як податкові кредити за догляд за дітьми, витрати на освіту та медичні послуги. Основний досвід оподаткування в Франції вимагає глибокого розуміння правил та вимог, що регулюють оподаткування доходів громадян. Це важливо для ефективного планування фінансів та мінімізації податкових зобов'язань [36].

Система оподаткування доходів громадян у Італії має свої власні особливості та характеристики. Основні складові цієї системи включають федеральні та регіональні податки на доходи, податки на прибуток та соціальні внески. Федеральний податок на доходи встановлюється національним урядом Італії та залежить від рівня доходу громадян. Він також може мати прогресивну шкалу, де ставки зростають зі збільшенням доходу. Крім того, Італія має систему регіональних податків, які можуть відрізнятися в залежності від регіону проживання [36].

Податки на прибуток в Італії стягуються як з юридичних осіб (компаній), так і з фізичних осіб. Ці податки можуть бути різними залежно від типу прибутку та статусу платника. Соціальні внески в Італії фінансують різні соціальні програми, такі як пенсії, медичне страхування та безробіття. Вони сплачуються як роботодавцем, так і працівником, і можуть становити значну частину від загальних податкових обов'язків [57, с. 196].

Уряд Італії також надає різноманітні знижки та пільги для зменшення податкового тягара, такі як податкові кредити за догляд за дітьми, витрати на освіту та медичні послуги. Загальний досвід оподаткування в Італії вимагає глибокого розуміння складних правил та вимог, що регулюють оподаткування доходів громадян. Це важливо для ефективного планування фінансів та мінімізації податкових зобов'язань.

Система оподаткування доходів громадян у Швейцарії відома своєю прозорістю та стабільністю. Основні складові цієї системи включають федеральні, кантонські (швейцарські провінції) та місцеві податки. Федеральний податок на доходи встановлюється федеральним урядом Швейцарії та залежить від рівня доходу громадян. Він також може мати прогресивну шкалу, але ставки податку можуть відрізнятися в залежності від кантону проживання. Кантонські податки на доходи регулюються кожним кантоном окремо і можуть відрізнятися як за розміром, так і за структурою. Кожен кантон має власні правила щодо обчислення податкових зобов'язань [36].

Місцеві податки можуть бути також зібрані деякими муніципалітетами у Швейцарії, але їх рівень і структура можуть значно відрізнятися від одного місця до іншого. Крім цього, Швейцарія відома своєю привабливою системою податкового управління, яка спрощує процедури подання податкових звітів та робить їх більш прозорими для платників податків. Загальний досвід оподаткування в Швейцарії вимагає ретельного ознайомлення з правилами та вимогами, що регулюють оподаткування доходів громадян. Це допомагає ефективно планувати фінанси та мінімізувати податкові зобов'язання [57, с. 197].

Особливості оподаткування доходів громадян у вигляді оплати праці в зарубіжних країнах виявляються складними та різноманітними через різницю у податкових системах, правилах та нормативах, що діють у кожній країні. У кожній країні можуть існувати різні ставки податків, відрахування та кредити, а також додаткові внески на соціальне страхування та інші цілі. Ця

різноманітність створює для індивідуумів, що працюють або мають доходи в інших країнах, потребу у глибокому розумінні податкового законодавства та його застосування. Крім того, важливо враховувати можливість подвійного оподаткування та знаходити ефективні шляхи для його уникнення або зменшення.

Загальною тенденцією є те, що кожна країна має свої унікальні особливості та стратегії оподаткування, що може відображати економічні, соціальні та політичні реалії цієї країни. Тому для ефективного управління фінансами та мінімізації податкових зобов'язань важливо мати глибоке розуміння особливостей податкової системи країни, де отримується дохід, а також дотримуватися всіх вимог та нормативів у відповідній юрисдикції [36].

3.2. Напрямки покращення механізму оподаткування праці в Україні

У сучасних умовах економічного розвитку України важливо постійно вдосконалювати механізми оподаткування, зокрема, у напрямку оптимізації оподаткування праці. Це відображається у потребі розгляду та впровадження нових стратегій, політик та інструментів, спрямованих на стимулювання зростання зайнятості, підвищення рівня життя населення та загального економічного зростання. Оптимізація механізму оподаткування праці в Україні має на меті створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, залучення інвестицій та збільшення конкурентоспроможності економіки країни. Зміни в податковій політиці можуть сприяти створенню нових робочих місць, розвитку інновацій та підтримці підприємницької активності.

Вдосконалення механізму оподаткування праці передбачає аналіз та оцінку існуючих податкових ставок, податкових пільг та інших форм оподаткування праці, а також розробку та впровадження нових інструментів, спрямованих на зниження податкового тягаря для працездатних громадян та

підприємств. Такі заходи можуть включати зниження податкових ставок, реформування системи податкових пільг, стимулювання інвестицій у людський капітал та розвиток соціально-економічних програм.

Оптимізація механізму оподаткування праці в Україні є важливим завданням, спрямованим на підтримку економічного зростання та соціального розвитку країни. Останні роки свідчать про необхідність перегляду та модернізації податкової системи з метою забезпечення більшої прозорості, ефективності та справедливості. Україна стикається з численними викликами у сфері оподаткування праці, такими як високі податкові ставки, складні процедури сплати податків та недостатнє забезпечення соціальних гарантій для працівників. З метою подолання цих проблем необхідно активно впроваджувати реформи, спрямовані на спрощення податкової системи, зниження податкового тягаря та створення стимулів для розвитку бізнесу та зайнятості.

Одним з напрямків покращення механізму оподаткування праці є зниження податкових ставок для працівників та підприємств, що може стимулювати збільшення обсягів виробництва та інвестицій. Також важливо розглядати можливість впровадження податкових пільг для підприємств, які створюють нові робочі місця, а також для працівників, що знаходяться у важких життєвих обставинах. Паралельно з цим, необхідно розглядати можливість удосконалення системи податкового адміністрування та контролю за сплатою податків, щоб забезпечити більшу прозорість та ефективність у зборі податків.

Крім того, важливо активно розвивати соціальні програми та гарантувати достойні умови праці для всіх працівників, щоб забезпечити їм стабільність та безпеку. Загальною метою цих заходів є створення сприятливого клімату для розвитку бізнесу та зростання зайнятості, що сприятиме загальному економічному піднесенню країни та підвищенню якості життя громадян.

Щоб поліпшити національну систему оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, можна розглянути декілька реформувальних шляхів, які позитивно вплинуть на господарську діяльність платників податків.

По-перше, можна розглянути введення прогресивних ставок податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) замість єдиного податку на доходи, що дозволить підтримати не лише малозабезпечені верстви населення, але й стимулювати формування середнього класу в Україні. Такий підхід дозволить заохочувати накопичення (інвестування) доходів, зменшуючи соціальне напруження та рівень податкового навантаження на малозабезпечені верстви населення.

По-друге, слід розглянути можливість звільнення мінімальної заробітної плати від оподаткування ПДФО, оскільки це допоможе забезпечити гарантований мінімум для працівників. Також варто надавати пільги в оподаткуванні сім'ям, які виховують дітей, адже наявні державні допомоги залишаються недостатніми. Проте, необхідно забезпечити обґрунтування та цільове призначення будь-якої наданої допомоги, щоб збільшити її ефективність.

По-третє, значно спрощене пояснення положень податкового законодавства, покращення якості виконання податкових процедур та зрозуміла податкова звітність зроблять податкові обов'язки більш доступними для кожного платника ПДФО. Це позитивно вплине на ефективність діяльності податкових органів, оскільки вони зможуть більше уваги приділяти контролю за сплатою податків, а не наданням консультацій щодо заповнення податкових декларацій.

По-четверте, важливо підвищити рівень податкової культури та дисципліни серед населення. Це означає, що кожен громадянин має розуміти, що сплата податків не є простим відбиранням коштів, але є обов'язком перед країною, яка поверне їх у вигляді різноманітної соціальної допомоги та надання послуг. Підвищення податкової культури можливе через різні заходи, такі як

удосконалення механізму вирішення податкових спорів, підвищення якості податкового консультування, боротьба з корупцією в податковій сфері та впровадження електронних сервісів для обслуговування платників.

Іноземні системи оподаткування доходів фізичних осіб мають апробовану часом практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку – сплати податків. В умовах створення в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки, удосконалення національної системи оподаткування доходів фізичних осіб із урахуванням світових здобутків у цій сфері є пріоритетним завданням. Будь-які зміни в частині оподаткування доходів фізичних осіб мають одночасно враховувати економічні інтереси держави і платників, а також усувати зацікавленість останніх у незаконних схемах ухилення від сплати податків.

Щоб покращити механізм оподаткування праці в Україні, можна розглянути такі конкретні заходи та напрями:

1. Зниження податкового тягаря на працю:

- Зменшення податкових ставок на особистий дохід для сприяння зростанню зайнятості та стимулювання економічного розвитку.
- Впровадження прогресивної шкали податку на доходи, де особи з нижчими доходами сплачують менше податку, а з вищими — більше.

2. Стимулювання інвестицій у людський капітал:

- Визначення податкових пільг для компаній, які інвестують у підвищення кваліфікації своїх працівників через навчання та професійну підготовку.
- Зниження податків на зарплату для компаній, які створюють нові робочі місця або збільшують заробітну плату працівникам.

3. Податкова стимуляція для розвитку інновацій та інноваційних технологій:

- Визначення податкових кредитів або знижок для компаній, які витрачають кошти на дослідження та розробки нових продуктів та технологій.
- Введення податкових пільг для інвесторів у стартапи та інноваційні проекти.

4. Підтримка соціальної справедливості:

- Збалансування податкових ставок таким чином, щоб вони сприяли зменшенню рівня соціально-економічних нерівностей у суспільстві.
- Встановлення механізмів компенсації для осіб з низьким доходом шляхом введення податкових кредитів або зниження податкових ставок.

5. Зменшення податкових обтяжень для малого та середнього бізнесу:

- Встановлення спеціальних податкових режимів для МСБ, включаючи спрощену систему оподаткування та зменшення адміністративних бар'єрів.
- Зниження податків на прибуток для підприємств, які створюють робочі місця та сприяють розвитку регіонів.

Покращення механізму оподаткування праці в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні сталого економічного розвитку, підвищенні рівня життя громадян та підтримці соціальної справедливості. Для досягнення цих цілей важливо розглядати комплексний підхід до реформування податкової системи, зосереджуючись на кількох ключових напрямках. По-перше, важливо спростити податкові процедури та знизити податкове навантаження на працездатне населення. Це може бути досягнуто через розробку прогресивних податкових ставок, введення податкових пільг для низькодоходних груп населення та стимулювання інвестицій у людський капітал. По-друге, важливо розглядати можливість реформування системи соціальних пільг та допомоги, щоб забезпечити більшу соціальну захищеність та підтримку для уразливих

груп населення. По-третє, необхідно забезпечити більшу прозорість та ефективність використання податкових надходжень, щоб забезпечити їхнє правильне спрямування на розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер суспільного життя.

В цілому, покращення механізму оподаткування праці в Україні потребує комплексного підходу та активного впровадження реформ, спрямованих на підвищення ефективності системи, підтримку соціальної справедливості та зростання економіки.

ВИСНОВКИ

Оподаткування оплати праці є однією з основних складових податкової системи будь-якої країни та важливим інструментом для забезпечення фінансових потреб держави та соціально-економічного розвитку. Теоретичні основи оподаткування оплати праці визначаються комплексом економічних та правових принципів, які відображають спільні інтереси держави, платників податків та суспільства в цілому. Перш за все, оподаткування оплати праці ґрунтується на принципі справедливості та рівності перед законом. Це передбачає, що кожен громадянин, який заробляє дохід від праці, має сплачувати відповідні податки у встановленому порядку, з урахуванням його фінансових можливостей.

Другий принцип полягає в забезпеченні економічної ефективності системи оподаткування оплати праці. Це означає, що ставки податків та їхні форми повинні бути спрямовані на стимулювання економічного зростання, інвестицій та розвитку підприємництва, а також забезпечувати стабільність бюджету держави. Третій принцип - це прозорість та простота системи оподаткування. Для досягнення цієї мети необхідно, щоб податкові ставки та правила були зрозумілими для всіх платників податків та легко виконувалися. Нарешті, важливим аспектом є соціальна відповідальність держави перед

своїми громадянами. Це передбачає встановлення соціальних пільг та допомоги для малозабезпечених верств населення, а також розвиток системи соціального захисту.

Узагальнюючи, теоретичні основи оподаткування оплати праці відображають складну взаємодію між економічними, правовими та соціальними аспектами. Ефективна система оподаткування оплати праці повинна бути справедливою, економічно ефективною, прозорою та соціально відповідальною, щоб забезпечити стабільний розвиток суспільства.

Аналіз роботи механізму оподаткування оплати праці в Україні виявляє кілька ключових аспектів, які потребують уваги та подальших заходів для покращення. По-перше, важливо визначити ефективність поточної системи оподаткування та її відповідність громадським та економічним потребам країни. Деякі аспекти, такі як високі податкові ставки та складні процедури сплати податків, можуть створювати перешкоди для розвитку бізнесу та зростання зайнятості. По-друге, слід розглянути можливості спрощення податкової системи та зниження податкового тягаря для платників податків. Це може включати удосконалення податкових ставок, введення податкових пільг та стимулів для підприємств, що збільшують зайнятість та інвестують у розвиток. По-третє, важливо забезпечити прозорість та простоту податкового адміністрування, щоб забезпечити високий рівень довіри громадян до системи оподаткування та запобігти податковим ухилям.

Загальний обсяг доходів від оплати праці до місцевих бюджетів в Україні зростав протягом розглянутого періоду з 2173,0 млн грн у 2019 році до 9898,8 млн. грн. у 2023 році. Це свідчить про стабільне зростання податкових надходжень з цього джерела. Структура доходів з оплати праці від найманих працівників, фізичних осіб та підприємців показує різноманітні тенденції. Наприклад, відсоткове співвідношення доходів від найманих працівників зросло протягом років, що свідчить про зростання зайнятості та доходів населення. Найбільша частка ПДФО, сплачувана податковими агентами з

доходу платника податку у вигляді заробітної плати, зростала поступово з 70,2% у 2019 році до 79,9% у 2023 році. Це свідчить про стабільний розвиток ринку праці та збільшення заробітних плат. Значна частка ПДФО, що сплачується фізичними особами за результатами річної декларації, також зростала з 2,1% у 2019 році до 2,7% у 2023 році. Це може бути пов'язане зі збільшенням кількості осіб, які віддають перевагу індивідуальному підходу до оподаткування та користуються різноманітними податковими пільгами. В цілому, аналіз роботи механізму оподаткування оплати праці в Україні вказує на необхідність подальших заходів з реформування податкової системи з метою підтримки економічного зростання, забезпечення соціальної справедливості та підвищення довіри громадян до державних інституцій.

Вектори удосконалення механізму оподаткування оплати праці представляють собою ключові напрямки, які можуть сприяти покращенню податкової системи та забезпеченню більшої ефективності, справедливості та прозорості. Аналіз цих векторів вказує на необхідність системних змін у підходах до оподаткування праці в Україні.

По-перше, важливо розглянути можливість впровадження прогресивних ставок податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), що дозволить зменшити податкове навантаження на низькодохідних громадян та стимулювати розвиток середнього класу. Це може бути досягнуто шляхом введення різних ставок оподаткування для різних рівнів доходів. По-друге, слід звернути увагу на вдосконалення системи соціальних пільг та допомоги, зокрема для малозабезпечених родин та осіб з дітьми. Встановлення адекватних пільг та механізмів їхнього надання може сприяти зменшенню соціальних нерівностей та підтримці тих, хто потребує цього найбільше. По-третє, важливо забезпечити більшу прозорість та простоту податкового адміністрування, щоб уникнути податкових ухилень та забезпечити відповідність законодавству. Це може включати в себе автоматизацію процесів збору податків та впровадження ефективних систем контролю.

Узагальнюючи, вектори удосконалення механізму оподаткування оплати праці в Україні спрямовані на забезпечення більшої справедливості, ефективності та прозорості податкової системи. Їхня реалізація може сприяти підвищенню економічного розвитку, соціального благополуччя та загального добробуту суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безкровний О.В. Становлення та розвиток прибуткового оподаткування фізичних осіб / О.В. Безкровний, О.О. Дорошенко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 1(10) С. 91-96.
2. Богиня Д. П., Куліков Г. Т., Шамота В. М. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та зайнятості: навч. посіб. Київ: Ін-т економіки НАН України, 2010. 300 с.
3. Бондаренко Г. І. Оподаткування фізичних осіб / Бондаренко Г. І., Данілов О. Д., Лекарь С. І. та ін. – Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2011. 247 с.
4. Бондарьова Н.К. Розрахунок заробітної плати. Бізнес-бухгалтерія. 2015. № 20/2. С. 112-114.
5. Воробйова Є.В. Заробітна плата з урахуванням вимог податкових органів. М.: «АКДИ Економіка і життя», 2018. 592 с.

6. Воробйова Є.В. Заробітна плата з урахуванням вимог податкових органів. - М.: «АКДИ Економіка і життя», 2018. 592 с.
7. Воронкова Н.А. Форми та системи оплати праці. Податки та бухгалтерський облік. 2016. №50.
8. Гуренко Т.О. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 36.
9. Демченко М. М. Облік та оподаткування виплат працівникам підприємства у контексті законодавчих змін. Молодий вчений. 2016. № 2 (29). С. 31–37.
10. Демченко Т. М. Податок з доходів фізичних осіб у системі державних доходів / Т. М. Демченко // Регіональна економіка. 2013. № 2. С. 14-18.
11. Економіка праці й соціально-трудові відносини: підручник / за ред. д-ра. екон. наук, проф. О.В. Шкільова. К.: Четверта хвиля, 2018 р. 472 с.
12. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування пенсій" від 02.06.2016 № 1411-VIII.
13. Захарова А.А. Роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні фінансових активів місцевих бюджетів / А.А. Захарова // Тенденції та перспективи розвитку економіки ХХІ століття очима молоді : матеріали ІІ студент. наук. конф. Харків : ХНПУ, 2018. С. 37-38.
14. Коба О.В. Оподаткування доходів фізичних осіб: закордонний та вітчизняний досвід / О.В. Коба, Я.О. Горбенко // Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 931-935.
15. Коблянська О. І. Утримання ПДФО із заробітної плати за новими правилами / О. І. Коблянська, Т. Д. Даценко // Облік і фінанси АПК. 2011. № 2. С. 48-52.
16. Колот А.М., Грішнова О.А., Герасименко О.О. та ін. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник. Київ : КНЕУ, 2019. 711 с.

17. Корягін М. В., Попкова О.О. Структура фонду оплати праці як основа організації бухгалтерського та податкового обліку. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2012. № 721. С. 114–119.
18. Костяна О.В. Реалізація принципу соціальної справедливості при оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні / О.В. Костяна // *Бізнес Інформ*. 2019. № 4. С. 335-341.
19. Круш П.В., Тульчинська С.О. Макроекономіка : навчальний посібник: 2-ге вид., перероб. та доопрацювання. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 328 с.
20. Лайко П. А. Фіскальна роль оподаткування доходів фізичних осіб і напрями її зміцнення / П. А Лайко, І. В. Шевчук // *Економіка, менеджмент, агробізнес*. 2019. Том 2. № 1-2. С. 23-28.
21. Лепьохіна І.О. Теоретичні аспекти формування заробітної плати та її функції. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 2. С. 76-78.
22. Лютий І.О. Податки на доходи громадян в економіці України / І.О. Лютий, А.Б. Дрига, М.О. Петренко. – К. : Вид-во "Знання", 2015. 335 с.
23. Макаренко А.П., Зарубежнова О.І. Особливості системи податкового та фінансового обліку нарахування заробітної плати: Матеріали круглого столу. "Актуальні проблеми проведення економічних, товарознавчих, будівельних експертиз та правові шляхи їх вирішення": наук. журнал. Запоріжжя, 2020. 154 с.
24. Максимець Ю.В. Заробітна плата як визначальний чинник мотивації праці в ринковій економіці. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 18.10. С. 224229.
25. Матросова Л.М. Фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб в системі прямого оподаткування України / Л.М. Матросова, Я.Є. Охрімчук // *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 6. С. 38-41.

26. Меліхова Т.О. Методичні підходи до податкового планування єдиного соціального внеску підприємства для формування фінансової безпеки: Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції: у 2 т. Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011. Т. 1. С. 96-98.
27. Меліхова Т.О. Обґрунтування принципів податкового планування для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. Економічний форум. 2012. № 1. С. 326-333.
28. Меліхова Т.О., Єременко М.Р. Концептуальні основи обліку заробітної плати та аналізу податкового навантаження для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. Економічний вісник Донбасу: наук. журнал. 2012. Вип. 1 (27). С. 150-155.
29. Меліхова Т.О., Назаренко О.О. Податкове планування: навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА спеціальності 8.03050803 "Оподаткування" денної та заочної форм навчання. ЗДІА. Запоріжжя: ЗДІА, 2013. 171 с.
30. Меліхова Т.О., Троян Т.О. Аналіз впливу податкового навантаження на рівень податкової безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2017, № 20. С. 33-37.
31. Меліхова Т.О., Штепа В.В. Удосконалення оподаткування, обліку та аудиту податку на додану вартість для поліпшення податкового планування. Агросвіт. 2020. № 22. С. 34-42.
32. Микитенко Т., Петровська І. Семантичні аспекти заробітної плати в податковому законодавстві. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. № 6. С. 21- 27.
33. Перерва М. Г. Податок на доходи фізичних осіб / М. Г. Перерва // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». 2014. № 8(29). С. 4-8.
34. Плаксієнко В. Я. Облік, оподаткування та аудит: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / В. Я. Плаксієнко, Ю. А. Верига, В. А. Кулик, Є. А.

Карпенко. Київ: ЦУЛ, 2019. 509 с.

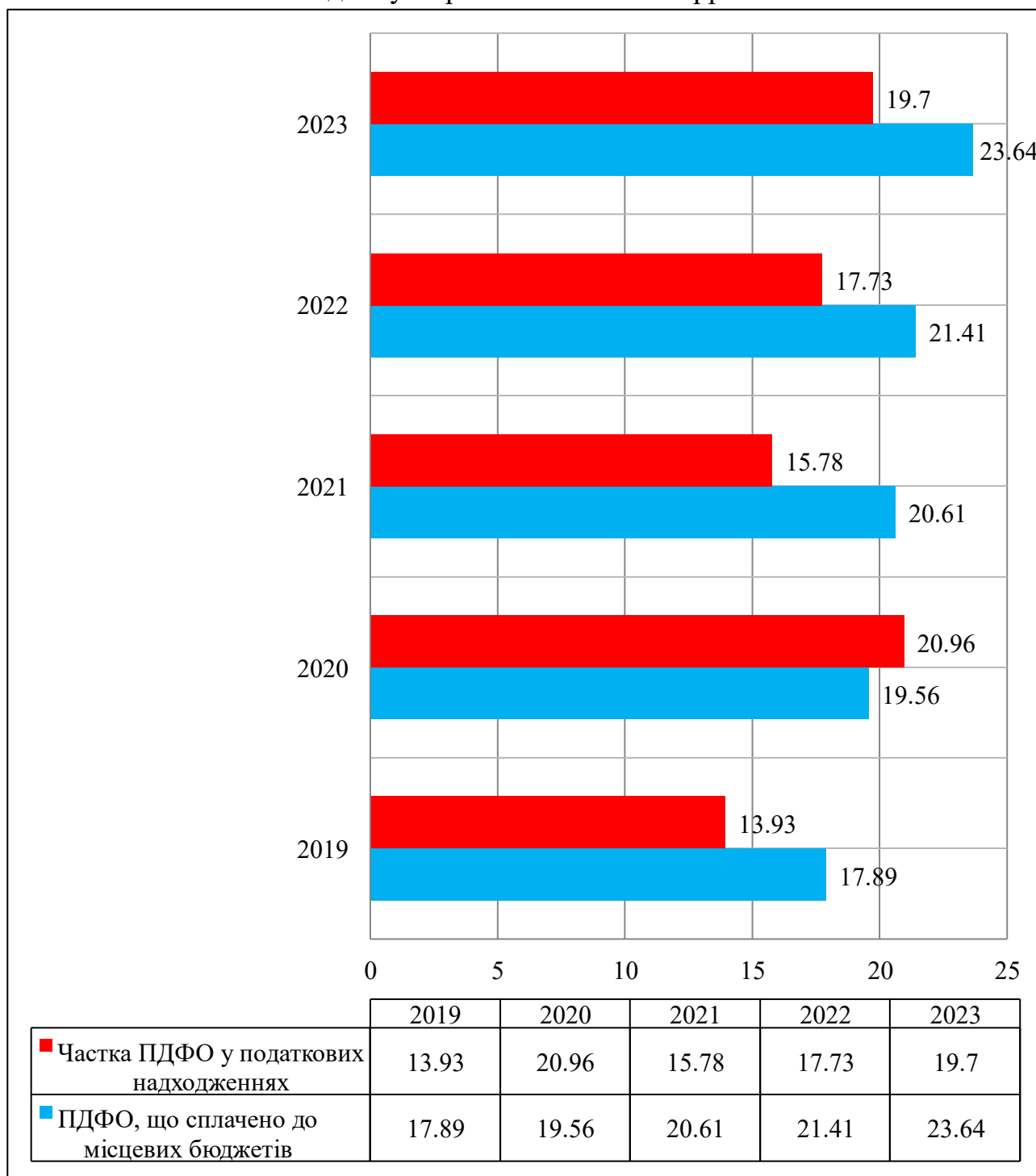
35. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
36. Подмешальська Ю. В., Чакалова Н.С. Зарубіжний досвід оподаткування заробітної плати в системі обліку. Ефективна економіка. 2016. № 5.
37. Політаєва Л. А. Податок з доходів фізичних осіб / Л. А. Політаєва // Бібліотека головбуха. 2013. № 6. 43-47.
38. Попова, С.М. Організація податкового контролю [Текст] : навч. практ. посіб. / С. М. Попова, В. Д. Понікаров, О. В. Кожушко К.: «Центр наукової літератури», 2013. 290с.
39. Прилипко С.М. Трудове право України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. Закл. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко, І. П. Жигалкін, В. А. Прудников. 5-те вид., допов. Х.: Право, .2014. 760 с.
40. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи. Закон України [від 28.12. 2014 р. № 71-VIII].
41. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів / Ю.Б. Іванов, О.М. Тищенко, К.В. Давискіба та ін. / за ред. Ю.Б. Іванова. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2016. 240 с.
42. Прогнозування податкових надходжень в перехідній економіці: проблеми методології та організації / В.П. Бочарніков, К.В. Захаров, А.М. Леміш / за ред. В.П. Ніколаєва. Ірпінь : Нац. акад. держ. под. служби України, 2022. 320 с.
43. Семенець І.В. Оподаткування доходів громадян в Україні: історія становлення та сьогодення / І.В. Семенець // *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 14. С. 296-302.
44. Сідельникова Л. П. Оподаткування суб'єктів підприємництва [Текст] : навчальний посібник / Л. П. Сідельникова, Т. В. Чижова, Я .В. Якуша. – К. : Видавництво Ліра-К, 2012. 424 с.

45. Сідельникова Л.П., Найдено О.Є. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб // Економіка розвитку. 2017. № 2. С. 86-96.
46. Сідельникова Л.П., Найдено О.Є. Реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні фізичних осіб // Економіка розвитку. 2017. № 2. С. 86-96.
47. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення / А.М. Соколовська. К. : Вид-во "Знання-Прес", 2014. 454 с.
48. Субботович Ю.Л. Податок із доходів фізичних осіб у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. 2019, Економіка АПК. № 4. 81 с.
49. Сьомченко В.В., Засипко К.О. Заробітна плата як соціально-економічна категорія. *Вісник Запорізького національного університету*. 2016. № 1 (29). С. 121–127.
50. Ткачик Ф.П. Європейські пріоритети оподаткування доходів фізичних осіб / Ф.П. Ткачик, В.О. Остапчук // Світ фінансів. Актуальні питання теорії і практики фінансів. – 2020. – Вип. 2(63). С. 77- 87.
51. Чугунов І.Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання / І.Я. Чугунов, А.Б. Ігнатенко // Фінанси України. 2016. №4. С. 3-14.
52. Чугунов І.Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово-економічного регулювання / І.Я. Чугунов, А.Б. Ігнатенко // Фінанси України. 2016. №4. С. 3-14.
53. Чугунок І. Я. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансовоекономічного регулювання / Чугунок І. Я., Ігнатенко А. Б. // Фінанси України. 2023. №4 С.3-14.

54. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики: монографія / К.І. Швабій. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2019. 296 с.
55. Шоляк О.Ю. Соціально-економічний підхід до трактування поняття «оплата праці». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Економіка». 2017. Спецвипуск 22. 401 с.
56. Юрій С.І. Бюджетна система України / С.І. Юрій, Й.М. Бескид. К. : Вид-во НІОС. 2020. 400 с.
57. Якушик І.Д. Податки в країнах світу / І.Д. Якушик, Я.В. Литвиненко. – К. : МП Леся, 2014. 480 с.
58. Ярошенко Ф. О. Історія податків та оподаткування в Україні : навч. посібн. / Ф. О. Ярошенко, В. Л. Павленко. Ірпінь, 2018. 240 с.

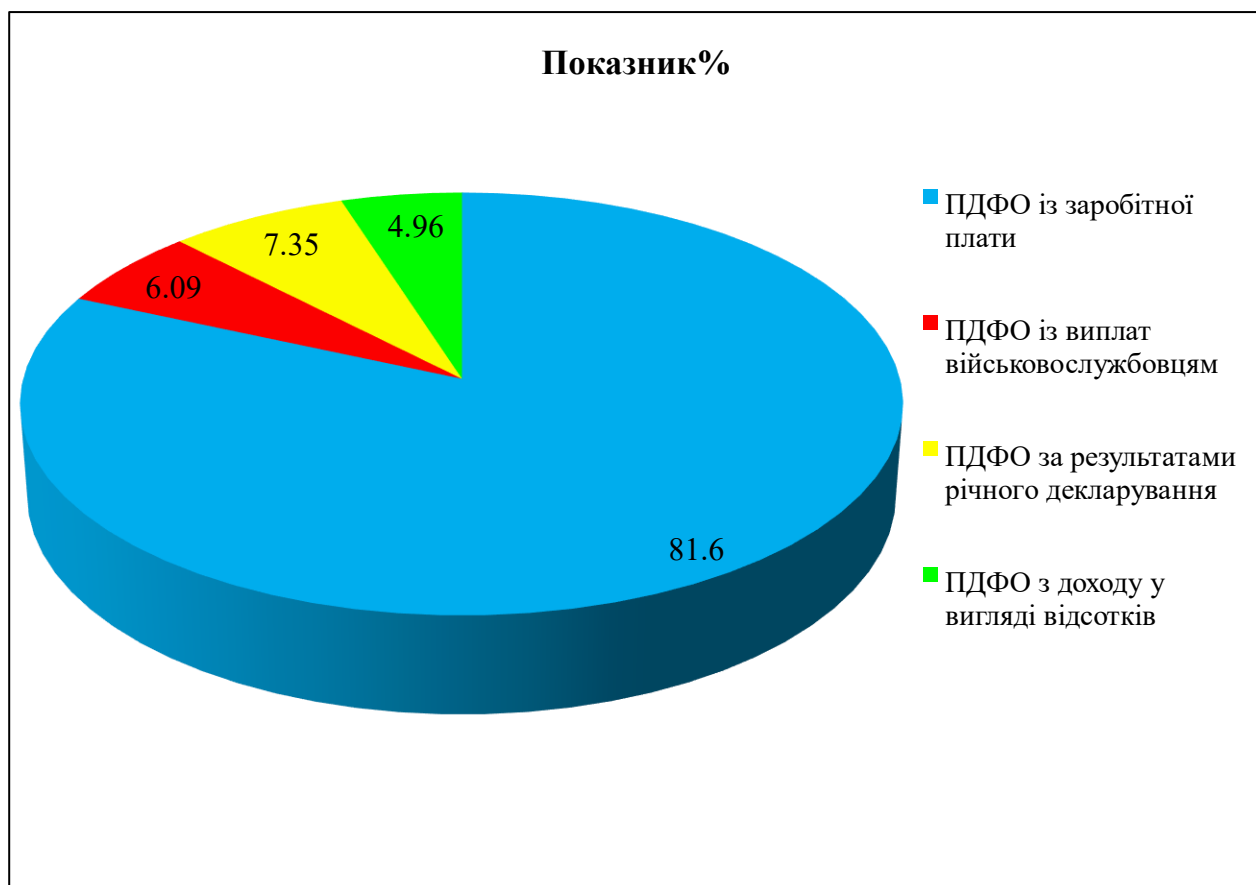
Додаток А

Частка ПДФО у податкових надходженнях та доходах громадян зведеного бюджету України за 2019-2023 рр.

Додаток Б

Надходження ПДФО до зведеного бюджету України у розрізі джерел
оподатковуваного доходу за 2023 р.

Додаток В Динаміка надходжень ПДФО до державного бюджету за 2023 рр.,

млрд. грн.

